

פרוייקט העלאת יהודי סוריה ולבנון
ראיון עם יוסף שמעוני, קרית גת
תאריך: 22.7.1999
מראיין: אריה כהן

אריה כהן: מר שמעוני, בתחילת הראיון אני מבקש שנתרכז קצת ברקע של החיים בקמישלי. זאת אומרת איפה נולדת, מתי נולדת, במה המשפחה עסקה לפרנסתה ולאחר מכן נמשיך הלאה.

יוסף שמעוני: האמת היא שלפני שאני אתחיל לספר לך על העיר קמישלי, ישנו סיפור שאני לא בדקתי ואני לא בטוח שהוא סיפור אמיתי, אבל סיפור שכל הזמן מסופר שם שהעיר קמישלי למעשה נבנתה על ידי יהודים. זאת אומרת העיר הזאת אולי עיר יחידה בעולם שנבנתה על ידי יהודים. הסיפור הוא זה שהצבא הצרפתי שהגיע למשולש הגבולות בין עיראק לסוריה ותורכיה, החליט להקים שם מחנה צבאי.

ש: אתה מתכוון לתחילת המנדט הצרפתי בסוריה ולבנון?

ת: אמת.

ש: 1920 ...

ת: 1920, 1921, אולי 1922. אומרים שהצבא הצרפתי פנה ליהודים שגרו בנציבין.

ש: שהיתה בכלל בתורכיה.

ת: כן, שהיתה בתורכיה, שהגבול בעצם עובר ממש על הגבול של העיר, בתחום העיר אפילו, נציבין. היהודים שם החליטו לקבל את ההזמנה ובאו ובנו את העיר קמישלי. זאת אומרת העיר מתוכננת בצורה יפהפיה. אם מישהו מסתכל עליה מלמעלה ואני ראיתי את זה לא מזמן הטלויזיה הסורית, היא עשויה מרובעים-מרובעים. באמת בנויה בצורה יפהפיה, אדריכלית נהדרת.

ש: מה שאתה מתכוון שפשוט היא עיר מתוכננת?

ת: עיר מתוכננת, כן. היהודים באו הראשונים שבנו וחולקו להם שם שטחים ואדמות ובתים. למשפחה שלי, אבי זכרונו לברכה

ש: שמו?

ת: שמו שמעון בן שרינה ואליהו עמרם. למעשה השם שלי שמעוני בא רק אחרי אבא שלי שנפטר שהיה לו שם חיבה שקראו לו שמעוני ולא השם המקורי של המשפחה שלנו.

ש: שהיה?

ת: שהיה עמרם.

ש: אה, עמרם?

ת: כן.

ש: אז מה היה השם הפרטי של אבא?

ת: השם הפרטי של אבא היה שמעון. על שמו היום אני מקבל את זה כשם המשפחה.

ש: הבנתי.

ת: כשם חיבה הם קראו לו שמעוני.

ש: ושם המשפחה המקורי?

ת: עמרם. זו פעם שלישית שאני אומר עמרם.

ש: אה, כן, כן.

ת: לו קראו שמעון ואנשים בתור חיבה קראו לו שמעוני וככה זה נשאר. כשבאנו לארץ אז - מי אתה, מה שם האבא שלך? שמעוני, ובזה הסתיים הסיפור. יש משפחות עשירות מאוד אפילו נכון להיום שהיו להם שטחים ואפילו כפר שלם, אבו-היג'ה, שהיה צמוד לעיר קמישלי, נמסר בידי משפחה הקרובה למשפחה שלנו, משפחת רחימה. השוק למשל למשפחת נחום. כל השוק נמסר על ידי הצבא הצרפתי, כמובן תמורת אגרה כלשהיא, הם שילמו שם אגרה והם בנו את השוק.

ש: השוק היה

ת: בבעלותם של יהודים. כל השוק.

ש: משפחת נחום?

ת: משפחת נחום, נכון.

ש: הבנתי. ואבו-היג'ה - רחימה?

ת: רחימה.

ש: הם ... כהנים, נכון?

ת: לא, לא היו כהנים. הם ישראל. והם קרובי משפחה שלנו. כמובן גם שטחים אחרים ניתנו ליהודים כתוצאה מהקמת העיר. יותר מאוחר העיר הזאת הפכה להיות עיר שהשלטון בסוריה חשב ליישב אותה כמה שיותר. הוא שלח אליה את האנשים הפליליים, אלה שנשפטו בפשעים קלים יחסית. הם נשלחו לקמישלי כדי לאכלס אותה ביותר אנשים.

ש: שיהיו מה שנקרא

ת: סורים מקומיים.

ש: לאסלם אותה.

ת: לאסלם אותה ולעשות אותה סורית יותר, כי לאחר השחרור הסורי משלטון המנדט הצרפתי הם עשו מאמצים כדי ליישב אותה ולעשות אותה סורית יותר את העיר הזאת. אבל לא רק לשם הגיעו ערבים, תושבים, מחלב, מדמשק, מחמאת, מכל מיני מקומות בסוריה, אלא הגיעו גם מהאזור הכורדי קבוצות די גדולות

ש: מעיראק?

ת: מתורכיה, מעיראק. היו יהודים אגב מעיראק שהגיעו דרך הסיפור הזה. היום העיר נדמה לי שמונה בסביבות 700 אלף או אפילו כמעט מליון איש.

ש: כזאת גדולה?

ת: העיר הזאת הפכה להיות עיר גדולה. יש בה אוניברסיטה. לא מזמן אני ראיתי תכנית בערוץ הסורי ואני התפעלתי ממה שראיתי.

ש: כן? רגע, אז השאלה היא מה היה גודלה באמת בשנים שאתה היית שם, היית וגדלת? אם היום זה 700 אלף תושבים אז אני מבין שאז היו מאה אלף, מאתיים אלף?

ת: לא, אפילו לא התקרב לעשרים אלף, אפילו לא לעשרת אלפים. זה מעט מדי. בתקופה שאני הייתי, אני מדבר על שנות הששים, החמישים אפילו. אני עזבתי את העיר קמישלי בשנת '57. הייתי בערך בן תשע.

ש: מה היה גודלה פחות או יותר?

ת: היא היתה קטנה מאוד יחסית. מאוד קטנה. גם מעט תושבים.

ש: הבנתי.

ת: עכשיו בקשר אלי.

ש: המשפחה במה היא עסקה, ממה התפרנס אבא?

ת: אבי זכרונו לברכה היה מתקן ומלבין כלי נחושת. מדי כמה חודשים היה יוצא לכפרים כדי לעסוק במקצוע הזה. מזה התפרנסה המשפחה. אבי היה נשוי לאשה אחרת חוץ מאמי והיו לו ארבעה ילדים שהיה אמור לכלכל אותם. יותר מאוחר כשהתחתן עם אמי אז היו לו עוד שלושה ילדים לפרנס. אני לא זכיתי לראות את אבי כי אני הייתי בן ארבע כשהוא הלך לעולמו. מצבנו הכלכלי הלך והחמיר, גם בגלל שאין מי שיפרנס, אבל סיבה נוספת היא שהשלטון בסוריה בשנות החמישים המוקדמות בגלל המאבק הישראלי-סורי, הערבי-סורי, הקשה את ידו עלינו. כמו למשל סגר את בית הספר היחיד שהיה בקמישלי, בית הספר היהודי היחיד.

ש: מתי הוא סגר אותו?

ת: בשנות החמישים המוקדמות. באמת שלא זכור לי. אולי '55, '54. אולי '56, לא זוכר.

ש: בית ספר יסודי?

ת: כן, בית ספר יסודי.

ש: תלמוד תורה כזה?

ת: תלמוד תורה, נכון. גם בחלב אגב היה תלמוד תורה.

ש: כן.

ת: הכביד את ידו בנושאים אחרים. יהודים שבדרך כלל יצאו לעבוד מחוץ לעיר קמישלי, הוא מנע מהם יציאה ללא אישור יציאה. כמו הממשל הצבאי שהיה פה פעם לערבים. כתוצאה מהמצב הזה, גם הקפאת רכוש, אתה לא יכול למכור, אתה לא יכול לקנות. כתוצאה מהמצב הזה אני ושני האחים הקטנים שלי ואמא שלי היינו בתחתית הסולם החברתי מבחינה כלכלית. תחתית אולי זו מילה יפה. מתחת לכל שפל שאתה רק מעלה על דעתך. אני לא הייתי אומר את זה עכשיו בהקלטה אבל יכולתי לספר לך מה אני עשיתי כדי להתקיים. בכל אופן אמא שלי החליטה שאין דרך אחרת כדי לשרוד חוץ מאשר להגיע לחלב. ואני כבר בגיל תשע יחד עם אמי, אחותי ואחי, היגרנו לחלב. שם הקהילה היתה יותר מאורגנת. אפילו בשנות החמישים הקשות היא היתה יותר מאורגנת, היה לה משהו כמו קופת חולים שקראו לזה "צדקה ומרפא".

ש: כן.

ת: הקהילה היתה מאוד מאורגנת שם. היה גם סעד כמובן לנזקקים. הם נתנו כדי לעודד את יהדות קמישלי. אולי גם לעודד את העניים שגרו בחלב ללמוד. היו משלמים עשרים לירות לכל תלמיד שנכנס ללמוד בבית הספר.

ש: מי היה משלם, הקהילה?

ת: הקהילה היהודית החלבית.

ש: ועד הקהילה מה שנקרא?

ת: ועד הקהילה. הם היו מקבלים, היו להם גם קשרים יותר מאורגנים מאיתנו מקמישלי, הם היו מקבלים כספים מהג'וינט ומכל מיני ארגונים יהודיים מחוץ לארץ ויכלו לטפל בנושאים האלה.

ש: אתה אומר שהם נתנו עשרים לירות סורית לחודש?

ת: עשרים לירות סוריות לחודש לכל ילד שלמד בבית הספר. אמא שלי ידעה את הענין הזה אז זו היתה אפשרות לשרוד. זה היה דבר מצוין מבחינתה כי העשרים לירות היית צריך ... כדי להשיג את זה.

ש: אני רוצה להבין את הנקודה יותר. היו נותנים את העשרים לירות סוריות האלה לאבא או לאמא?

ת: כן, בודאי. לא נתנו את זה לילד. מה היה ילד יכול לעשות עם זה? לך תלמד בבית ספר וההורים שלך יקבלו עשרים לירות כל חודש.

ש: וזה היה תמורת?

ת: לימודים.

ש: רק לימודים? לא קיבלתם בנוסף לזה גם אוכל בבית הספר?

ת: היו תקופות שהיה מספיק כסף לועד הקהילתי אז שם נתנו גם מזון, ארוחות.

ש: ביגוד גם כן?

ת: ביגוד לא. האמת היא שאני לא, אני רוצה קצת, מחילה שאני אומר את זה על עצמי אבל אתה יכול לבדוק את זה, אני הייתי תלמיד מצוין שם. עד כדי כך מצוין שכל שנה קפצתי שתי כיתות. היות שהייתי כזה מצוין, בעיני המנהל והאחרים נחשבתי כתלמיד מצוין, הם תכננו לשלוח אותי כרב לניו-יורק. כדי לעודד אותי אני הייתי מקבל, הייתי נורא מתבייש תאמין לי, הייתי מקבל מדי פעם סנדלים, מכנסיים, עט וכלי כתיבה. אתה יודע, מחברות וכאלה.

ש: לקדם אותך

ת: כן, לקדם בנושא הזה.

ש: היום קוראים לזה מלגות.

ת: מלגות. כן, אם תרצה תקרא לזה מלגות. אנחנו נשארנו שם עד שנת '65. אגב מגורים סידרה לנו הקהילה שם, אירגנה לנו את המגורים.

ש: גם את המגורים?

ת: מגורים הקהילה. בתחילה אנחנו גרנו בבית הכנסת וחלב היתה עיר עם קהילה יהודית חזקה

ש: רגע, אני רוצה להבין, מה זאת אומרת גרתם בבית הכנסת?

ת: אני תיכף אסביר לך. היו שם לפחות ארבעה בתי כנסת בחלב. בבית כנסת אחד היתה חצר. בתי הכנסת היו עם חצרות. בקסבה בחברון, אם היית פעם, אתה תדע במה מדובר. יש חצר ובתוך החצר אנחנו התגוררו שם כשלושה חודשים. זה היה בתקופת הקיץ

ש: היו שם חדרים בחצר?

ת: לא, שום חדרים. אתה גר בחצר, זה הסיפור. אני ישנתי בחצר בחוץ כי זה לא היה קר

ש: מזג האויר איפשר.

ת: מזג האויר איפשר. אבל במשך שלושת החודשים האלה שאנחנו התגוררנו, כי אמא שלי היתה אלמנה ולא בדיוק ידעה לפתור בעיות, אבל הקהילה באמת דאגה, השכירו לנו בית. הם דאגו להשכיר, אנחנו לא שילמנו אגב

ש: באיזה רובע?

ת: בשכונה היהודית. קראו לזה אל-קילה. זו היתה קסבה למעשה שגרו בה גם יהודים וגם ערבים. לאחר שהתגוררנו כבר התייצבנו ואני למדתי. המצב שלנו אגב השתפר. מבחינה כלכלית ברור שהשתפר. יותר מאוחר בשנת '60, '61 נדמה לי, אני כבר קצת נפתחו העיניים מעט

ש: בן כמה היית ב-1961?

ת: אני מעריך אולי 16, 15.

ש: נולדת בשנת?

ת: '48. זה בערך פחות או יותר. נפתחו העיניים, מתחיל להביט לבחורות, אני רוצה קצת להתלבש יותר טוב וזה מצריך כסף. כדי להשיג את הכסף יש את הדרך הישרה כמובן, לא דרך חס וחלילה אחרת, זה ללכת ולעבוד. מצאתי יהודי שעבד כתכשיטן שהוא הגיע מעיראק שקראו לו סלים אדרעי. עבדתי אצלו עד שנת '65. הרווחתי יפה וכתוצאה מזה גם הסכנו מעט כסף. אני זוכר שבאנו לארץ עם עשרים ושש מטבעות זהב. זה היה מהעבודה שאני עבדתי חסכנו. אני כמובן התלבשתי טוב יותר וביילתי טוב יותר, אכלתי טוב יותר.

ש: יכולת להתקיים בכבוד מה שנקרא עם המשפחה?

ת: סביר בהחלט ואפילו קצת יתר מסביר.

ש: יש לי שאלה כללית יותר. כמה יהודים מקמישלי, אני לא אקרא לזה ניצלו, אבל באו לחלב בשביל אותה אפשרות ללמוד ולהתקיים בכבוד? היה מעבר די גדול של יהודים מקמישלי?

ת: למעשה אנחנו לא היינו החלוצים. היו לפנינו משפחות אחרות שעשו את זה. כשאמא שלי נודע לה על הדבר היא החליטה שזוהי הדרך היחידה שהיא יכולה לשרוד והיא הגיעה לחלב. לאמיתו של דבר היהודים מקמישלי, הרוב המכריע של יהדות קמישלי זרם לחלב בגלל הסיבות שמניתי לפני כן. הם לא יכלו לצאת מתחום העיר, לא יכלו למכור נכסים, לא יכלו לעבוד ומטבע הדברים הם הגיעו לחלב ושם הם התקיימו.

ש: אבל היתה עוד אפשרות אחת, לברוח לכיוון נציבין אולי ומשם להגיע לארץ.

ת: להגיע לישראל. האמת היא שלא נפסקה הבריחה לישראל מעולם. היו תקופות שיד השלטונות היתה קשה יותר, מכבידה יותר, שלא כל כך זרם. אבל כל הזמן היתה בריחה מקמישלי ומחלב ובעיקר יהדות קמישלי היא שברחה יותר משום שמצוקתם הכלכלית היתה הרבה יותר קשה מאשר מצוקתם של החלבים לצורך הענין.

ש: היה גם יותר פשוט מבחינה טכנית, כי הגבול היה ממש ...

ת: לא, לא. משם לא. זה היה מאוד קשה. יותר מאוחר בשנות הששים המוקדמות, '61, '62, הקשר היה עם גורג'י. יהדות קמישלי יצרה קשר עם גורג'י כי הוא גם

ש: אמין, לוי גורג'י.

ת: כן, הוא בן הדוד של אחי. זאת אומרת אחי החורג הוא בן-דוד שלו. היה קשר ולכן היו בורחים. אבל כדאי לציין פה את הנקודה הכי חשובה. מי שיכל לברוח אלה לא היו המשפחות. מי שיכל לברוח אלה היו צעירים בני 15-25. זה הסיפור. המשפחות בדרך כלל גם ניסו למנוע את זה משום שמי מפרנס משפחה שהיא במצב של עוני מדכא מהסוג שאני תיארתי לך? אלה האנשים הצעירים בני 15 עד 25, אולי יותר קצת. אתה מבין? אלה בורחים. אז הבעיה הולכת ומחמירה יותר. לא רק זאת, נוצרת בעיה יותר חמורה, משום שבנות צעירות שעומדות להתחתן והבחורים הצעירים בורחים, עם מי הן יתחתנו? הרי יהודים שמרו על הייחוד שלהם. לא יתנו לבנות שלהם להתחתן עם מוסלמים או נוצרים ערבים ככל שיהיו טובים. לכן נוצרה בעיה יותר חריפה של הבנות. בחלב לעומת זאת הרוב עמד, כפי שצינתי לפני כן, רוב יהדות קמישלי זרם לחלב. הרוב המכריע. יותר מאוחר כמעט ונשארו רק עשר משפחות או משהו כזה, שהן היו אמידות מאוד, עשירות מאוד, שלא היה להן צורך להגיע לחלב. אבל הרוב המכריע כמובן הגיע לחלב. ש: הבנתי. עכשיו רק שתי שאלות ביחס לקמישלי. קודם ציינת בפניי שאחת המשפחות העשירות זו היתה שם משפחת נחום, נכון?

ת: נכון. ורחימה.

ש: היו עוד משפחות

ת: משפחת רחימה.

ש: אה, רחימה ונחום. היו עוד משפחות?

ת: היו גם משפחות אבל פחות עשירות. זאת אומרת אם אני לוקח את הכי עשיר זו רחימה ונחום, אלה הכי עשירות, אז זה משהו בינוני. בינוני אני לא רוצה להתעכב על זה. הבינונים זה היו גם מעט מאוד. אתה צריך להבין שהקהילה הייתה גם קטנה מדי. לא היתה מי יודע מה גדולה. הרוב היה

ש: כשאתה אומר ... כמה

ת: כמה הם מנו אז?

ש: כן. ככה בסוף החמישים, ששים?

ת: אני מעריך שזה בסביבות ה-3000 איש, 4000 איש. לא מי יודע מה. אבל במשך השנים כמובן יש ילודה וילודה אצלנו היתה מאוד גבוהה. הממוצע אני חושב שבע נפשות לזוג. לא רוצה להגיד למשפחה, לזוג. הוא מביא שבעה ילדים אז הוא כבר תשע נפשות.

ש: אז אם הבנתי אותך נכון אז משפחת נחום עסקה בעיקר במסחר

ת: היא לא עסקה במסחר. היא היתה הבעלים של השוק.

ש: אהה, הבנתי.

ת: משפחת רחימה היו

ש: ... בעיקר בחקלאות?

ת: הם היו הבעלים של האדמות של הכפר שקראו ליהודים, בעיקר ליהודים שגרו באבו-היג'ה, והם שחרשו וזרעו וקצרו ועשו את כל המעשים החקלאיים מה שצריך. אגב אדמה מאוד פורייה. לסבר את אונך, אני חושב שאת זה אתה לא יודע כי אני סיפרתי את זה למשה ששון והוא לא ידע את זה. הצינונות

בשלב מסויים החליטה אפילו, הלכה ובדקה את השטח שקראו לו אלג'זירה, איפה שקמישלי נמצאת ואיפה כפר אבו-אלהיג'ה ואלחסקה, שם להקים מדינה יהודית ציונית. שם.

ש: אני מכיר משהו לקנות שם קרקעות

ת: ולהקים שם את המדינה היהודית.

ש: כן?

ת: זה מה שהיה.

ש: ... משהו שקשור לבן-צבי ... או משהו

ת: אני מניח ... לא כל כך זוכר. יכול להיות שזה בן-צבי. סיפור נוסף אני יכול לספר לך ואני בטוח שאתה לא מודע לו, אני כמעט משוכנע, שלמעשה גם המדינה היהודית בנציבין, באזור הזה של אלג'זירה והבירה היתה נציבין, שיש סיפור תמוה בתולדות עם ישראל שמספרים על חסינאי וחנילאי, שני תאומים שעבדו אצל רפד, ואני מדבר על תקופתו של אתנבר נדמה לי, משהו כזה.

ש: אתנבר?

ת: ארתבן.

ש: ארתבן שהוא היה שליט

ת: שהוא היה המלך הפרסי. הוא היה במצב לא הכי הכי חזק.

ש: על אילו שנים אתה מדבר איתי? על איזו מאה?

ת: אני מעריך שזה במאה הרביעית או השלישית, משהו כזה.

ש: לספירה?

ת: לספירה.

ש: כן.

ת: שם שני החבר'ה האלה קיבלו עונש מבעל הבית שהם עבדו אצלו והם ברחו מחוץ לעיר ושם התאספו אליהם כל מיני אנשים ריקים ופוחזים ולסטים אם אתה רוצה, אלה ביטויים ש: שודדים.

ת: כן, שודדים. בהתחלה שדדו סתם אנשים, מי שעבר. יותר מאוחר צברו כוח ופשטו על נציבין. קודם כל נקמו באיש שעבדו אצלו. אבל יותר מאוחר הם הקימו שם ממסד והם שלטו בנציבין והם התפשטו לאט לאט והרחיבו את גבולות הממלכה היהודית על ידי שני האחים האלה, חסינאי וחנילאי, ואפילו המלך ארתבן הכיר בממלכה שלהם. רק יותר מאוחר הסיפור אומר, אגב זה סיפור שנמצא בספרי ההיסטוריה, זה לא דבר שאני מספר לך. יותר מאוחר המלך ארתבן ביקש לרצוח אחד מהם כדי לחזק את עצמו כי זה פיצל לו את הכח והוא שיחד את חמיו של חסינאי והוא נרצח כי היה מפקד הצבא וכך נפלה הממלכה היהודית שקמה שבע שנים או שמונה שנים. זה סיפור אני חושב

ש: זה לפני מאות רבות בשנים. 1500 פחות או יותר, אפילו יותר.

ת: לפני 1500 שנה. כן, בערך, 1500 1600 שנה.

ש: הבנתי.

ת: אגב אני העתקתי את זה מספר היסטוריה וזה מופיע ב"סיוון".

ש: במקורות זה מופיע, המקור מופיע, יפה מאוד.

ת: יש לי את "סיוון", אני אראה לך את ה, תראה שזה מופיע שם.

ש: מאה אחוז. אמרת עוד מילה אחת – ג'זירה. ג'זירה זה אזור שלם אני מבין.

ת: ג'זירה זה אי. בערבית. אתה מכיר ערבית?

ש: כן, קצת.

ת: ג'זירה זה אי. למה קוראים לשטח ההוא ג'זירה? משום שהוא בעצם מחובר, הוא מוקף מסביב

ש: בכמה נהרות.

ת: בכמה נהרות. זה מקום פורה מאוד, יפה מאוד, מישור יפה.

ש: אבל הגודל שלו ענק ...

ת: זה לא משהו כמו שאנחנו מכירים. אנחנו פה רגילים בקרית גת פה הכל קטן. בישראל הכל קטן. זה

שטח מאוד ענק.

ש: הבנתי. אז אנחנו חוזרים לחלב. בוא נתרכז בבקשה בנסיבות שהביאו אותך, או אתה לבד או עם

המשפחה ואחרים, לעלות לארץ. מה היה, מה קרה?

ת: תראה היום אני מודה שאם היה לי השכל של היום אז בשנת '65 אני לא הייתי בא לארץ. ושלא תטעה,

אני ציוני אמיתי, ואני בארץ הייתי ביחידת מודיעין רצינית מאוד והייתי תמיד ביחידות קרביות ואני

פעלתי למען המדינה ואני אוהב את המדינה, אבל יש לי הרבה אכזבות. זה לא הניע אותי באמת. נער בן

15, 16 הכי קל לו לקלוט את המסרים החדים. המסרים הציוניים בהחלט התקבלו אצלי. מה עוד שאני

תלמיד של תלמוד תורה, של בית ספר דתי אם תרצה. זה מושרש, זה כל כך עמוק, גם במשפחה וגם

בבית. הציונות פשוט מצאה לה מקום פורה אצלי.

ש: כן.

ת: היו כמה דברים שקרו בשנת '65. הדבר הראשון שקרה שאני כבר הפכתי "עצמאי". אם כי לא הייתי

כל כך עצמאי כי הייתי עובד ואת המשכורת שלי הייתי נותן לאמא שלי. אבל בחלקה אני הייתי לוקח וזה

גם חלק מהעצמאות. הדבר השני היה לנו שכן שהיה מברייח. הוא היה איש מפוקפק.

ש: יהודי?

ת: לא גוי. מפוקפק. אני פשוט לא זוכר את השם שלו. זה לא ...

ש: בסדר, כי יש מברייח ידוע, אבל או.קיי.

ת: האיש הזה שגר באותה חצר שאני גרתי, הוא היה עוסק בפלילים. הוא היה מברייח שטיחים מתורכיה

לחלב ומתעסק בכל מיני דברים אחרים. באחד הימים פנה אלי ואמר לי – תגיד לחברים שלך אם הם

מעוניינים לבוא אני אברייח אותם לישראל ואקח מהם רק 20 לירות כל אחד.

ש: 20 לירות סוריות?

ת: עשרים לירות סוריות, כדי שיהיה לך מושג במה מדובר, זו משכורת חודשית של פועל.

ש: אז משכורת חודשית של פועל בשנות הששים?

ת: של פועל, כן. אני מדבר על שנת אולי '64, אולי '65. ככה לקראת '64 אני מעריך.

ש: הבנתי.

ת: אני זה היה בשבילי דבר מובן מאליו שאני אעשה את זה. הדברים נעשו כמובן בסודי סודות, לא נעשו בפרהסיה ולא בצורה שיכולה למשוך אליך את האש. אז דיברתי למשל, האחים גינדי אם אתה שמעת עליהם, החברה האלה אני העליתי אותם ארצה.

ש: רגע, אז התחלת לעבוד איתו?

ת: לעבוד זו לא המילה הנכונה כי אם אתה עובד אתה מקבל משכורת. אני לא קיבלתי שום דבר. אני פשוט הייתי הולך, משכנע אנשים, מביא אותם

ש: היית המתווך, איש הקשר שלו?

ת: המתווך, איש הקשר אם תרצה, כן.

ש: אהה, הבנתי.

ת: כי לעבוד מה, קיבלתי קדחת. גם לא חשבתי ולא עלה על דעתי אפילו לקבל כי אני עשיתי את זה במוטיבציה של ציוני נאמן, יהודי טוב.

ש: אז אתה אומר שגם את משפחת גינדי הצעת להם לצאת?

ת: כן, הם היו בני גילי.

ש: כי משפחת גינדי חלק גדול ממנה בעצם כבר עלה בשנת '57, '58 באמצעות דרכונים, באופן מסודר.

ת: לא, אני מדבר על החברה בגילי. אני מדבר על אברהם גינדי שהתאבד שלא תדע מצרות.

ש: אה, זה הקבלן בנין, נכון.

ת: כן. אני מדבר על האח שלו, על יגאל, או על השני. פשוט עכשיו ברחו לי השמות שלהם, אני גם קודם

ש: אה, אותם העלית?

ת: כן. ולא רק הם. עוד המון המון חברה שהשמות, אילו הייתי יודע שזה מה שאתה שואל

ש: אתה יצרת את הקשר בינם לבין המבריה הזו?

ת: כן, הייתי יוצר את הדברים האלה. במשך נדמה לי תחילת שנת '65 הוא נעצר האיש הזה.

ש: כלומר עסקת בזה בערך שנה פחות או יותר?

ת: ... שנה בערך, משהו כזה. האיש הזה נעצר ואני פשוט לא ידעתי למה הוא נעצר. נעצר. אני גם ילד,

לא כל כך קולט את הדברים מסביב. נעצר. יותר מאוחר התחילו להכביד את ידם עלינו. היה שם איש

הקשר בין הממסד או אם תרצה השב"כ הסורי, המוחבראת, לבין היהודים. היה איש שהיה עובר ובודק

במיוחד את הצעירים אם הם נמצאים בבתים

ש: יהודי?

ת: הוא לא היה יהודי, הוא היה גוי, כי הוא היה שייך למוחבראת הסוריים. "מכתב אל-תאני" קראו לזה.

ש: כן, המשרד השני.

ת: הוא היה, הכבידו את היד כי ראו שהחברה הצעירים בורחים. אני זוכר אז שלי היתה כבר בעיה. אני

סיפרתי לך. דבר ראשון שקרה בשנת '65 שאני הפכתי להיות "עצמאי" והדבר השני זה מה שאני עכשיו

עומד לספר לך, שהאיש הזה חשד בי שאני המתווך. היה לו חשד. הוא היה איש מוחבראת, היה לו חשד

שאני

ש: החשד מוצדק.

ת: החשד היה מוצדק, אבל יכול להיות, אני לא הייתי כל כך חכם כפי שאני מדמיין לעצמי שאני הסתרתי טוב. כנראה שלא ידעתי להסתיר טוב. יום אחד נעצרתי.

ש: לפני שאתה ממשיך, האם זה נכון, יש לי עדות אחת שאומרת שבאמת אותו איש מהמשרד השני, איש הבטחון, היה עובר בבתים ופשוט עושה בדיקה מי נמצא ומי לא נמצא, כל שבוע או משהו כזה.

ת: כמעט כל יום. למה כל שבוע?

ש: אה, כל יום אפילו?

ת: כן. פעם כן, פעם לא. יכול להיות. הוא לא עשה את זה בצורה סדירה. הוא לא כל יום ביום ראשון לצורך הענין בשעה שש היה מגיע. הוא עשה את זה בזמנים לא מדויקים, כנראה מכוון. היה מגיע נניח היה בא אלינו ביום ראשון בשעה שבע, אז הוא היה בא אחר כך ביום שלישי בשעה שתיים. לא תמיד אותו הדבר.

ש: אבל אתה יכול להעיד על כך שזה התבצע במשך תקופה

ת: בודאי, אין שום ספק.

ש: בתקופה הזו שאתה מדבר ... שנות הששים?

ת: בהחלט.

ש: כמה שנים זה נמשך הבילוש?

ת: הבילוש הזה אני זוכר אותו מתחילת '64 עד אמצע '65. אחר כך אני לא זוכר כי אני ברחתי.

ש: לא היית, כן.

ת: כן. עכשיו אני נעצרתי. נעצרתי ונלקחתי לחקירה. האמת היא שכשאתה צעיר ונחקר אתה לא כל כך מודע למה שהולך ולכל הדברים. יותר מאוחר כשאני הייתי במודיעין אני הבנתי איך הדברים פועלים. הם לקחו ממני תמונות וטביעות אצבעות וכאלה. הם אמרו לי – אתה תבוא כל בוקר לחתום שאתה נמצא וכל צהרים בשעה ארבע אתה בא לחתום שאתה נמצא.

ש: מסדר נוכחות.

ת: מסדר נוכחות. אני בתמימות של נער הייתי אומר שזה עוול משווע. מה הם רוצים מהחיים שלי? מה עשיתי לא עשיתי? אבל האמת היא שעשיתי, לא שאני כזה צדיק הדור. זה דבר שזה בעצם החמיר מעל לכל דבר. אבל הדבר הנוסף, אמרתי לך כמה דברים שקרו בשנת '65. קרה מקרה לאמא שלי. אמא שלי שעברה ימים קשים מאוד, היא ידעה לשמור על הגרושים שהיו לה בידיים. באחד הימים היא הלכה לשוק. אגב זה סיפור שאפילו אחי לא יודע, זה ששלח אותך, אחי החורג. היא הלכה לשוק, זה היה ערב פסח, והיא מצאה ברחוב מטבע. היא היתה אשה פשוטה והמטבע דמה לחצי לירה סורית. היא הלכה, קנתה את המצרכים שלה, את מה שהיא היתה צריכה והיא שילמה במטבע הזה. האיש שהחזיק את המטבע הוא ראה שכתוב עליו "ישראל".

ש: מה אתה אומר.

ת: כן. אז היות וזה מה שהוא ראה, אז הוא אמר לה, הוא צעק, הרי ערבים לא הולכים ישר לטלפון ומזמינים את המוחבראת, מכתב אל-תאני. קודם צועקים ומקללים ומאיפה יש לך, מרגלת לא מרגלת

וכאלה דברים. אמא שלי כל כך פחדה שהיא תלשה את זה מהיד שלו והיא זרקה את זה. אחי הצעיר יותר, זה שאתה רואה את התמונה שלו כאן, שהוא התקשר לפני כמה דקות

ש: מה השם שלו?

ת: שמעון. אמרה לו - לך ותעלים את זה.

ש: אה, הוא תפס את המטבע

ת: כן, אמרה לו - לך ותעלים את זה. בינתיים הירקן טלפן למכתב אל-תאני והוא החזיק באמא שלי. אמא שלי היתה אשה חולנית שהיה אפשר צ'יק-צ'ק להחזיק אותה. אבל אחי הצעיר רץ. אני אותו יום ישבתי והייתי עושה שעורי הבית שלי, לפני שעוד התנתק לגמרי מבית הספר. הייתי עושה את שעורי הבית. הוא זרק את המטבע בתוך הבאר. העלים אותה. אני לא ראיתי מעולם את המטבע הזה.

ש: אבל הוא ראה?

ת: אחי ראה את המטבע.

ש: מה הוא מספר? מה ...

ת: המטבע היה מטבע ישראלי, לירה ישראלית.

ש: לירה ישראלית אחת?

ת: אחת.

ש: מכסף?

ת: כסף. מהישנים, אני לא יודע אם אתה זוכר אותם.

ש: כן.

ת: אבל הסיפור לא הסתיים כאן. חצי שעה עברה, הגיעו המוחברות אלינו והחדר שגרנו בו, הרי אנחנו גרנו בחדר, לא בדירה מי יודע מה, החדר הפך להיות איזור מלחמה. מלחמת העולם השלישית קרתה שם. הכל נקרע, השמיכות נקרעו, הקטניות שאמא שלי שמרה שם בשקיות נקרעו והתפזרו. מה לא נבדק? הבגדים והפכו את העולם. לא מצאו שום דבר. אמא שלי נשארה עצורה. לקחו אותי ואת אחי גם למעצר. בדרך לפני היציאה מהקסבה עמדה מכונת המטרה. אגב היתה משאית, לא בדיוק מכונת, משאית של המטרה. אמר לאח שלי תעלה, העלה אותו למעלה, ואיתי החוקר דיבר. אמר – תשמע, אני יודע שאתם אנשים פשוטים ואנשים טובים. הרי זו השיטה של החקירה.

ש: כן, הפרד ומשול. השוט והגזר.

ת: כן, אין לכם ענין. תן לי רק מי זה שהביא לכם את הכסף ואנחנו איתכם אין לנו ענין איתכם. אתם אנשים הגונים וטובים ומסכנים. אני אמרתי לעצמי – תשמע, זה מוזר אפילו לחשוב על זה שאם אני רק אגיד שהיה לנו הכסף אני כבר הסתבכתי ולא אצא מזה. לאחי אני עושה לו ככה בשום פנים ואופן לא לפתוח את הפה. סוף מעשה, זה היה ערב פסח, בעזרת הקהילה אמא שלי השתחררה ואנחנו השתחררנו, עזבו אותנו. אז זה היה המקרה. אבל זה משאיר משקע, פחדים. זה לא דבר של מה בכך. לעולם לא תבין, לא אתה ולא אף ישראלי אחר, בן-אדם שחי מתחת לשלטון זר עם איומים מתמידים איך הוא חש בתוך המסגרת הזאת, איך הוא יכול לפעול, איך הראש עובד, איך המחשבות רצות. תשמע, זה לעולם אתה לא תבין. לא שחס וחלילה אני מוריד מערכך

ש: כן, כן, בסדר, אני בהחלט מבין אותך.

ת: עכשיו הדבר הרביעי שקרה באותה שנה, זה היה הסיפור של אלי כהן.

ש: תרשה לי שניה לפני שאתה, לאחר מעשה, אתם יודעים מאיפה הגיע המטבע הישראלי לשם?

ת: לא. עד היום אני לא יודע. היא פשוט מצאה את זה בשוק. היא עברה ולקחה את זה. מצאה את זה בשוק.

ש: כן.

ת: הסיפור של אלי כהן הפך להיות נורא ואיום מבחינתנו. אני כצעיר, אמרתי לך, ציוני נלהב אם כי לא ידעתי מה זה ציונות.

ש: הרגשת באופן כללי משהו

ת: כן, אהבת ארץ-ישראל, עליה לארץ-ישראל, לשרת בצבא ישראל. כל הדברים האלה בשבילי היו קודש הקודשים. העניין הזה של אלי כהן שנתפס, היתה בסוריה הרגשה שכאילו כל המדינה הסורית התמוטטה. הכל חרב כבנין קלפים. כי אם אדם יהודי יכול להגיע לנקודה כל כך גבוהה בשלטון הסורי, זאת אומרת לא קיים שם שלטון. יש אנרכיה. ומי עושה את האנרכיה? אלה היהודים בודאי. במידה מסוימת הייתי הולך גאה ומרים את הראש שלי ברחוב. אבל למה אני מדגיש את המסויימת? משום שבמידה רבה היה לי הרבה חשש ופחד מהתנכלויות של הערבים על רקע הנושא הזה.

ש: כן.

ת: אלה ארבעת הדברים שסיפרתי לך, אולי גם היו עוד דברים קטנים, שגרמו לי לחשוב שאין לי חיים יותר בסוריה. אני חייב להגיע לישראל. היות וזה היה המצב אני החלטתי שאין לי מקום כבר בסוריה ואני חייב להגיע לישראל. האמת שהיתה בעיה. היה אותה תקופה מה שנקרא יובש בבריחה. היו כל הזמן בורחים. סיפרתי לך שאני גם הייתי חלק מהעניין. אבל היה יובש משום שנעצרו כל המבריחים ואי אפשר היה לברוח. כל כך רציתי, עם כל הרצון מה שנקרא, ואי אפשר. אבל היתה לי בעיה נוספת, כי לא היו מבריחים. בעיה נוספת שאמא שלי היה אשה חולנית ומאוד חששה מהבריחה. היתה אשה חכמה מסתבר. היא ידעה שמי שבורח מחלב לאסכנדרון היה צריך לעבור בסביבות שמונה עד עשרה קילומטר רגלי.

ש: ללכת רגלי.

ת: ללכת רגלי. ללכת בשטח מעובד וחקלאי זה דבר נורא ואיום. אני לא יודע אם היא ידעה שזה היה שטח חקלאי, אבל היא ידעה שהיא צריכה ללכת כשבעה שמונה קילומטר או אפילו יותר. זה דבר נורא ואיום מבחינתה. היא לא יכלה ללכת, והיא חששה שהיא תישאר שם. היא התנגדה. אמרה בשום פנים ואופן אני לא הולכת. אחי הצעיר בא אלי לעבודה יום אחד, זה שמעון שראית אותו בתמונה, ואמר – יוסי, אם אתה החלטי ואתה רוצה לברוח, ישנו מבריח אחד שהוא מוכן לעשות את הנסיון הראשון.

ש: דרך אגב, אחיך הזה הוא צעיר ממך?

ת: צעיר ממני בארבע שנים.

ש: מי זה היה המבריח הזה?

ת: היה גוי. כמובן איש פלילי, מפוקפק, שעסק בהברחות כל מיני. בצע כסף, הוא היה מוכן לעשות הכל. ותראה מה זה. אני מדבר על כשאני הייתי בן 16 וחצי, 17. ריבונו של עולם, איך אפשר ללכת לעשות

הימור כזה. ואני אמרתי או.קיי. הוא אומר – בערב אם אתה רוצה תבוא איתי אני אראה לך את הבית שלו. שמעון אחי קטן מדי מכדי לדבר עם מבריה. אני אמור לעשות את הסיכומים. הלכתי למבריה, עשיתי איתו את הסיכומים, עשרים לירות לנפש. שילמתי לו מקדמה ארבעים לירות לשניים, אנחנו ארבעה הרי. שאלתי אותו אם עוד משפחה. הוא אומר לי שיש עוד שתי משפחות שבאות איתנו

ש: יהודיות?

ת: - יהודיות, אבל אני לא אגיד לך את השמות שלהן, רק ביום הבריהה אתה תראה אותן משום שמירה על הסודיות. אני חושב שהוא עשה את הדבר הנכון. חזרתי הביתה וכבר אחי משוכנע, אחותי כבר השתכנעה וגם בגלל הסיבה הקודמת שסיפרתי לך שבחורים צעירים בורחים, לא יהיו חתנים. היא לא תוכל להתחתן. אז גם היא הסכימה ואנחנו שלושתנו לחצנו על האמא ואז היא אמרה שאין מה לעשות, אנחנו נלך. נשארה סבתא שלי שם. ביום הבריהה הלכתי אליה וממש כאב לי הלב. האשה היתה שמנה, מבוגרת, ואמרתי לה – סבתא, בואי איתנו. אני ארים אותך על הכתפיים. אני הייתי שחיף ורזה. הסתכלה עלי ואמרה לי – לא, אתה לא תוכל. אני לא באה. לצערי השארנו את הסבתא שם. ביום הבריהה נעשה מין מבצעון כזה, אני הייתי קורא לו אפילו מבצע, שאנחנו משאירים את הבית פתוח עם כל הריהוט.

ש: כך נהגו כולם?

ת: אני לא יודע אם כך כולם נהגו אבל אנחנו נהגנו בצורה הזאת. זה במרכאות התכנית הגאונית שלי להשאיר את הבית פתוח, כרגיל, כמו כל יום, ללכת לקנות מהשוק, להביא את הדברים ולשים אותם. להתנהג רגיל. כשאנחנו יוצאים אנחנו יוצאים בזוגות. זאת אומרת אני ואחותי נצא כביכול לטייל לנקודת המפגש שהיתה אל-משתל בחלב.

ש: זה ככר או מה?

ת: זה גן ציבורי יפהפה שאני מתגעגע לראות אותו. אל-משתל, כלומר בעברית המושטל. זאת אומרת השתילים היפים והפרחים והמים. מקום יפהפה. גן ציבורי. אמא שלי ואחי ילכו בכיוון אחר ואנחנו ניפגש בנקודה מסויימת שכבר היתה מוסכמת עלינו. משם יעבור המבריה ויקח אותנו. לצערי אני יכול לספר לך שהוא הביא אמנם שתי משפחות, אבל שתי משפחות עם בעיה יותר חמורה מאשר לי. אמא שלי היתה אישה חולנית ומבוגרת ואני הייתי "הגבר" היחיד בקבוצה. הוא הביא שתי משפחות, אשה אחת בשם תרה, אני זוכר אותה, חלבית.

ש: איזו משפחה?

ת: "אללה ירחמהא מאתת יא בן אלחאלל", מתה, אני לא זוכר את המשפחה.

ש: או.קיי.

ת: אשה שמנה וחולנית. ועוד משפחה אחת שלא היו לה ילדים. ועוד משפחה אחת שלא היו לה ילדים רק האמא באה והיה בחור צעיר ג'ינג'י, ואללה שכחתי את השם שלו. אלמרעג'לי. אחד מבני אלמרעג'לי. הוא היה בן 16, בגילי בערך. הוא היחיד שיכל להיות בסדר. עלינו למונית כל הכבודה. אז אתה מתאר לעצמך מוניות שם קטנות, אחד על השני פשוט ישבנו. נשים מבוגרות שמנות. לא היה בדיוק מקום. נסענו והמבריה אמר – אל תדאגו, זה ענין זמני, עוד מעט נגיע לגבול ואז יהיה יותר נוח.

ש: בשתי מוניות?

ת: במונית אחת.

ש: במונית אחת כל מה שסיפרת לי עכשיו?

ת: כל מה שסיפרתי לך. יש שם עיירת גבול קראו לה עפרין. העיירה הזאת היא חצייה על הגבול הסורי וחצייה בגבול התורכי. אבל למעשה היא עיירה סורית. זאת אומרת הריבונות היא סורית שם. אבל ישנם חיילים תורכים מדי פעם שם באזור והוא עבר דרך עפרין והגיע לנקודה שהוא בדק כמוכן, זו היתה העבודה שלו. הגענו לנקודה שממנה ירדנו מהמונית והיינו צריכים ללכת ברגל.

ש: בכל אופן הכפר הזה נמצא על הכביש

ת: זה לא כפר, זו עיירה.

ש: העיירה הזו נמצאת על הכביש הראשי בין חלב לאסקנדרון.

ת: בדיוק. תבוא עליך הברכה. אנחנו כמוכן הרי הכנו לעצמנו כשיצאנו כסף וזהב, מה שסיפרתי לך, את 26 המטבעות שאמא לקחה ואת הכסף. אני הכנתי לעצמי גם כסף תורכי קצת שיהיה לי בכיס וכסף סורי שהיה לי. מעט, לא מי יודע מה, אבל שיהיה לי בכיס שמא אנחנו נצטרך. כשירדנו כבר מהמונית, המבריה תאב הבצע אומר לי – שמע, אם יש לכם תמונות או מכתבים או מסמכים או כאלה, חשוב מאוד שתתנו לי. אם יש לכם כסף, זהב ודברים כאלה, חשוב שתתנו לי, אחרי שנעבור את הגבול אני אתן לכם את כל הדברים. זה לא בדיוק עבד עלי. זאת אומרת התרגיל לא בדיוק עבר. אז אין לי לא כסף ואין לי לא מסמכים. אגב, את המסמכים דוקא כן נתתי לו. את התעודות שלי מבית הספר, ספרים שרציתי להביא. את זה דוקא נתתי. אבל את הכסף לא נתתי ולא את הזהב. הזהב היה אצל אמא שלי

ש: מטבעות הזהב.

ת: מטבעות הזהב היו אצל אמא שלי והכסף, השטרות, היו אצלי. העיקר ירדנו מהמונית והתחלנו ללכת ברגל. אמא שלי ברגע שירדנו מהמונית, זכרונה לברכה, לא יכולה ללכת. ואני אביר אמרתי לה בואי אמא. עלתה לי על הכתפיים והתחלנו ללכת. אני בן-אדם צעיר, אני יכול ללכת נאמר מאה מאתיים מטר, בסדר. ומה אחר כך? כמוכן ששכבתי שם. היו גם הסוירים התורכים באזור. היו מדי פעם מאירים בפרוג'קטורים שם עלינו. כל פעם שהתקרב הפרוג'קטור לכיוון שלנו, המבריה היה אומר לשכב על הרצפה. היינו נשכבים והאדמה הייתה לחה. התקופה היתה, כדי שתדע, בחודש החמישי.

ש: במאי שנה?

ת: 65'. האדמה היתה לחה ואנחנו התבוססנו בבוקר. אני במיוחד כי אני הייתי צריך לשכב יחד עם אמא שלי עלי. היה לה משקל גדול. אולי לא היה לה משקל גדול, אולי אני ראיתי שזה משקל גדול ביחס לכח שלי, ליכולת שלי להרים אותה. מדי כמה מטרים, מאה מטר, הייתי שם אותה ואז צעקה האשה תרה, מסכנה, נשארה מאחור ולא היה מי שיכול להביא אותה. הייתי רץ גם לתרה להביא אותה גם. חלק הייתי מרים אותה, חלק הייתי דוחף אותה ביד. להגיד לך, עברתי לילה, התחלנו את הבריחה בשעה נדמה לי חמש בערב. הגענו את הקילומטרים האלה שעברנו אותם לקראת ארבע או חמש בבוקר. אז אתה מתאר לעצמך כמה זמן זה לקח בערך 12 שעות ההליכה הזאת.

ש: כן. רק אני קצת לא מבין. אם העיירה עפרין נמצאת ממש על הגבול, אז למה הייתם צריכים ללכת? הייתם כבר ממש על הגבול. למה הייתם צריכים ללכת עשרה קילומטר?

ת: אני אגיד לך, אם אני הייתי המבריה בטח הייתי יודע לענות לך, כי נקודת המפגש שהוא קבע עם האנשים שאמורים לפגוש אותו מהצד התורכי היתה בנקודה, לכן אנחנו הלכנו. חוץ מזה הרבה שאלות באמת לא שאלנו.

ש: הבנתי. חשבתי אולי לאחר מכן זה התברר לך או משהו.

ת: לא.

ש: הבנתי. או.קיי.

ת: המשכנו ללכת. אתה מתאר לעצמך שאני כבר הייתי מותש זו לא מילה. אני הייתי מרוסק. הגענו לשם ונשכבתי על האדמה, זהו. ישנתי. לא יודע, מבחינתי עברו חמש שניות או חמש דקות. אמא שלי מעירה אותי, עמדו שם שני חיילים תורכים, פספורט. פספורט, אגב, התורכים לא אומרים פספורט. פספורט. איזה פספורט, איזה בטיח. מי יש לו פספורט? ואני באמת ללא מחשבה שניה הכנסתי את היד לכיס, הוצאתי כסף תורכי ואמרתי – זה הפספורט. נתתי את זה לחייל. החייל עם השותף שלו הסתכל, עבר ש: שחררו אתכם.

ת: שחרר, הלך, בכלל לא התיחס, לא קיימים, לא ראה אותנו. אני מתעורר, אין אף אחד. אמא, איפה המבריה? עזב אותנו והלך. מה זה עזב אותנו והלך? מה נעשה עכשיו? היא לא ידעה לענות והנשים האחרות שהיו שם לא ידעו וגם אלמרעג'לי לא ידע לענות שום דבר.

ש: הוא השאיר את כל הקבוצה וברח?

ת: כל הקבוצה והלך. אמרתי לאלמרעג'לי - בוא איתי, בוא נעבור עכשיו לראות כי אני רואה, ראיתי כבר תחילת אורות. אנחנו היינו קרובים לאסכנדרון. יש אורות כבר בשעת הבוקר. בוא איתי אנחנו נלך נראה אולי מישהו באסכנדרון נוכל ליצור איתו איזה שהוא קשר. התחלנו ללכת אז ההוא שם פחד מאוד. אני פחדתי פחות ממנו. כנראה שגם אני פחדתי, אבל הוא סמך עלי. אני הייתי במרכאות המוביל. אז הוא אומר – איך נחזור? איך נדע לחזור? אני לקחתי אבן מהאדמה ובבית הראשון שראיתי סימנתי איקס כדי שאני אדע. אגב, הצבא גם עושה את זה, אתה יודע הרי.

ש: כן.

ת: אתה יודע מה, התושיה הזאת, הצורך מכריח אותך להיות יותר מתוחכם, יותר לחשוב

ש: יותר יצירתי.

ת: יותר יצירתי, כן. ככה סימנתי לי את הבתים כדי שאני אדע איך לחזור מאותו כיוון.

ש: רגע, אז הלכתם כבר ממש בתוך

ת: נכנסו לעיר, כן, נכנסו לעיר.

ש: לאסכנדרון?

ת: לאסכנדרון. סימנתי עד שהגענו למקום שהיה פתוח. ראינו הרבה חנויות והכל סגור, שעה חמש או ארבע וחצי בבוקר

ש: עכשיו תרשה לי כאן, לפני שיצאתם, לפני שברחתם וחציתם את הגבול, לא ידעת מראש שיש באסכנדרון מישהו שמטפל ביהודים? לא שמעת על זה בכלל?

ת: לא היה לי שום מושג. אני הבנתי שהמבריא ימסור אותנו ליהודי בתורכיה ומשם הוא יוביל אותנו לישראל, זה הסיפור. האיש הזה ברח לנו. תאר לעצמך אם היינו נותנים לו גם את הכסף. בדיעבד אני הייתי חכם, לא נתתי לו את הכסף. טוב, לא חשוב. הגענו למקום שהיה פתוח. זו דוקא היתה מאפיה. מאפיות אתה יודע מטבע הדברים פותחות מוקדם. השפה היחידה שאני יודע לדבר מעט צרפתית, אבל בעיקר זה ערבית. שאלתי אותו בערבית האם יש פה יהודים, האם יש בית כנסת של יהודים. הוא שם הפרעתי לו באמצע העבודה הוא אמר – כן, כן, בית כנסת של היהודים. בערבית אגב. באסכנדרון דוברי ערבית מצויינת, כדאי שתדע.

ש: סורית?

ת: סורית כן. שלא תחשוב שהסורים מדברים אחרת ממה שמדברים המצרים. זה כמעט אותו הדבר. הוא אמר – כן, זה עוד רחוב אחד מצד זה, וככה הוא סימן לנו והגענו לבית הכנסת. ראיתי כמובן שזה בית כנסת, הסמלים היהודיים על הבנין. אבל בית הכנסת היה סגור. המתנו כמה דקות והגיע השמש.

ש: רק שניכם בינתיים?

ת: רק אני ואלמרעג'לי. השמש הסתכל עלי ואומר – מה קרה לך? מה עשית יא אבני? מה עשית? אמרתי לו – לא עשיתי כלום. אני פשוט עם משפחה שלי עם כמה נשים ואני רוצה שתעזרו לי. הוא אומר – אל תדאג, תמתין כמה דקות, הכל יהיה בסדר. חיכיתי, הוא עשה את מה שהוא עשה, כנראה שהוא הלך להתקשר או משהו כזה. הופיע מישהו עם משאית, אומר – בוא תעלה איתי, אני אקח אותך. כל הסימונים שלי בדרך היו חסרי ערך, כבר לא היינו צריכים לחזור דרכם. אז הוא לקח אותנו עם המשאית. האיש הזה לא ידעתי מיהו, לא ראיתי את פניו אפילו. עצר עם המשאית, העלינו את הכבודה

ש: הסברת לו איפה הקבוצה

ת: הוא ידע איפה הקבוצה בלי שאני אסביר.

ש: הוא ידע איפה היא נמצאת?

ת: אני אפילו לא דיברתי איתו. אני דיברתי רק עם השמש. אני סיפרתי לו מה היה ולכן אני נראה כפי שאני נראה. הוא לקח אותנו במשאית, עלינו פשוט על המשאית מאחורה, לקח אותנו, הוביל את הכבודה, העלינו אותה על המשאית, הביא אותנו לאסכנדרון. האמת שהמרחק לא היה מי יודע מה, שאם אני הלכתי ענין של עשר דקות הליכה, זה לא היה מי יודע מה. אבל הדבר היפה שקרה שם שהוא לקח אותנו, המשאית הזאת הובילה אותנו לבית מלון.

ש: באסכנדרון?

ת: באסכנדרון. שם התרחצתי והתקלחתי.

ש: זאת אומרת נכנסתם ושכרתם חדרים?

ת: אנחנו לא עשינו כלום. האיש הזה הוא שעשה את מה שצריך.

ש: והכניס אתכם לחדרים?

ת: הוא הוביל אותנו מהנקודה שהיינו שם, לבית המלון. הוא לא אמר אפילו. זה האיש של בית המלון אומר – תעלו אדוני לחדרים אלה ואלה. אני את האיש הזה לא ראיתי. הנהג הזה לא ידוע לי מיהו, לא ראיתי אותו, לא ראיתי את הפרצוף שלו, לא יודע מי זה. אבל בשבילי זה היה כמו גן עדן להתרחץ,

להוריד את כל הבוץ, את כל הטינופת. פעם ראשונה גם אכלתי ארוחת בוקר באמת ארוחת בוקר. כי למרות שאני הרווחתי יפה בסוריה, זה היה חסר. תראה, השפע של האוכל שאתה היום מדבר עם הילדים, הם לא מבינים את זה. מי שלא עבר מחסור לא יודע מה זה. אכלנו ארוחה כמו שצריך. לקראת הצהריים הופיע אדם שמנמן וקרח עם פנים עגולות והוא דיבר איתי ואמר – תשמע, אני מהקונסוליה הישראלית. הוא סיפר לי דרך אגב שהוא פרסי כי מאוד התעניינתי

ש: שהוא פרסי במוצאו?

ת: כן.

ש: אבל הוא יהודי?

ת: יהודי כן. בשבילי הארוחה היתה משהו מיוחד. אני מניח שבשבילך היא חסרת כל ערך, אפילו לא ...

ש: לא, אני בהחלט מבין את הענין הזה. אבל אתה יודע, ביחס למלון רציתי לשאול, זה היה מלון של יהודים?

ת: לא.

ש: לא מלון של יהודים?

ת: מלון רגיל.

ש: אותו איש עגלגל שנראה פרסי ככה

ת: הוא אמר שהוא פרסי.

ש: הוא אמר שהוא פרסי במוצא אבל הוא יהודי.

ת: יהודי, כן.

ש: זה לא היה יעקב שמוש?

ת: לא. אתה מתכוון לשמוש. אני יודע שיותר מאוחר שמעתי שהוא עסק בהברחות מהסוג הזה והוא טיפל ביהודים. ייתכן שהוא פעל אבל אני לא ראיתי אותו באופן אישי ולא היה לי מגע ישיר איתו.

ש: לא ניתקלת בו אז?

ת: לא. האיש הזה שהיה מהקונסוליה גם המבטא שלו נראה לי משונה קצת, לא כל כך מבטא ערבי.

כשהוא דיבר ערבית הערבית שלו לא היתה ערבית.

ש: הוא היה תורכי ... תורכיה.

ת: לא, הוא לא היה תורכי, הוא היה פרסי. הוא אמר – אני מפרס, אני איראני. אז איראן כמובן שהיא

פרס, לא יכול לשכוח את זה. זה השאיר רושם די חד. בשבילי הוא היה הישראלי הגיבור האמיץ שלא מפחד. תכלס הוא דאג לכך שאנחנו ניסע במונית לאיסטנבול.

ש: הוא מימן את זה גם?

ת: כן. הוא דאג למונית.

ש: הבנתי. וכל זמן שהייתה שלכם במלון, כמה זמן הייתם?

ת: אנחנו היינו כשש שעות או חמש שעות

ש: אה, זה הכל?

ת: זה היה הסיפור.

ש: האיש הזה מימן את הכל?

ת: לא יודע מי מימן. אבל אני לא נגעתי בכסף משלי. אני לא

ש: אתם לא שילמתם?

ת: לא שילמנו שום דבר.

ש: הבנתי.

ת: הגיעה המונית. אבל הבעיה שוב פעם איך נכנסים כל כך הרבה אנשים לתוך מונית? החליטו שאני מספיק חזק שאני יכול לשבת בבגאז', זאת אומרת מאחור איפה ששמים את הדברים באוטו. הנשים והאחרים ישבו בפנים והם יסעו.

ש: אתה שכבת שם בתא המטען מאחור?

ת: בתא המטען אני ישבתי, לא שכבתי כי אי אפשר לשכב, אין מספיק מקום, זה לא ארוך מספיק. גם לשבת אי אפשר לשבת, נכון? זה הרי כל הזמן נסגר. אני חשבתי מפה לאיסטנבול, כמה זמן נסיעה זה מאסכנדרון לאיסטנבול? שלוש שעות? מסתבר שהנסיעה ארכה שלושים ושש שעות, לא פחות ולא יותר. יומיים כמעט. יום ולילה, יום ולילה. אני הגעתי לשם לאיסטנבול, אני זוכר את הקטע

ש: זו היתה נסיעה רצופה?

ת: רצופה. כמובן הנהג עשה הפסקות. הוא הלך לישון לו שעה או אכל משהו, אבל המשיך. לנו לא היתה שום הפסקה מהבחינה הזאת. אנחו נשארנו במונית. מבחינתי אני בתא המטען נשארנו אותו הדבר. הוא הלך אכל שתה, בסדר, אבל אני לא. טוב, לא משנה. הגענו לאיסטנבול. אגב, יש קטע אחד שלי באופן אישי זה באמת הפריע. במשך הנסיעה הזאת אתה עייף, מחזיק כל הזמן את הדלת של תא המטען שלא יפול על הראש שלך, אבל אתה נרדם, אתה לא יכול להחזיק כל היום. טראח על הראש, תמיד זה היה מעיר אותי. תכלס הגענו לאיסטנבול והגענו למלון שקראו לו "גולפאלאס".

ש: זה כבר מלון יהודי.

ת: לא יהודי.

ש: ליד הרובע היהודי.

ת: קרוב לרובע היהודי אבל המלון לא יהודי. למה אני יודע שהמלון לא יהודי? משום שב-95 נסעתי לתורכיה עם אשתי והלכתי לחפש את מלון גולפאלאס. כשאני שאלתי שם את בית המלון שאני הייתי מתארח שם, הוא אומר לי – תשמע, זה בית מלון שכבר מזמן לא קיים. אמרתי לו – אני רוצה לראות את המקום. ובכל זאת הגעתי. מסתבר שהקימו שם בנין גדול שיש בו מרכז מסחרי, משהו כזה, כמו קניון ועוד כמה דברים. אני שאלתי איפה בית המלון. בית המלון היה של בן אדם שהוא כבר לא בעולם הזה. טוב, שלושים שנה פלוס.

ש: והוא לא יהודי?

ת: לא יהודי.

ש: אהה, הבנתי. אז גולפאלאס.

ת: גולפאלאס.

ש: אבל דרך אגב אתה מודע לזה שהרבה יהודים התאכסנו שם, שהובאו והתאכסנו שם.

ת: כן.

ש: איך אתה יודע את זה?

ת: אני יודע משום שאני הייתי שם גם שתי בחורות לבנוניות, "בין האנה ומאנה", כמו שאתה אמרת, שבאו לשם, יפהפיות. שם אולי למדתי משתי הבחורות האלה מהי פוליטיקה. לראשונה בחיים שלי הבנתי מהי מהות הפוליטיקה. משום שישבו לדבר איתנו והיה להן ש: יהודיות כמובן.

ת: יהודיות. אני ואלמרעג'לי היינו הבחורים שמתאימים להן מבחינת הגילאים. היינו שם כחודש ימים.

ש: חודש ימים שהיתם במלון?

ת: שהינו בבית המלון הזה.

ש: כן.

ת: חודש ימים יש לך המון זמן לנהל שיחה, לדבר, לצאת לטייל. היו לנו גם כמה דברים כאלה. לא יודע אם זה מעניין אותך לספר לך.

ש: זה מעניין, רק אם באמת בענין הזה זה מאוד משונה לי שבנות יהודיות מלבנון מגיעות לתורכיה כדי לברוח.

ת: הן לא ברחו. הן באו עם דרכונים מסודרים מלבנון לתורכיה. באו לבית המלון הזה, התארחו, והן עלו איתנו למטוס לישראל.

ש: הבנתי.

ת: הן לא ברחו. אנחנו שברחנו. אבל אמרתי לך שמהן למדתי מהי פוליטיקה אמיתית כי לראשונה הבנתי, כי פוליטיקה בשבילי "סיאסה", בערבית.

ש: מדיניות.

ת: כן. בערבית סיאסה הכוונה היא למדיניות מה שאתה אמרת עכשיו. זה מדיניות כלל עולמית. זה למשל המרד והמהפכה בקובה והמהפכה בניקרגואה ולא יודע מה בניז'ר המהפכה ומה שקרה במצרים ומה שקרה בארצות הברית.

ש: אינטרסים של מדינה.

ת: בינלאומיים. סיאסה זה ענינים בינלאומיים במובן הזה שאני הבנתי את המילה הזאת בערבית, מהעיתונות וכאלה.

ש: אז הם בטח הסבירו לך על מהות הסכסוך הערבי. לא? ...

ת: לא, לא. אני הבנתי מהי פוליטיקה. לא סיאסה

ש: אה, כמושג.

ת: כן, כי ישבנו לדבר ואחת הבנות אמרה שאי אפשר להסביר כמה שראש העיר של בירות טיפש. בשבילי כל השיחה הזאת היתה מוזרה. יכול להיות שאלמרעג'לי בכלל לא הקשיב. אותי זה ענין. למה הוא טיפש ראש העיר של בירות? היא אומרת לי – תאר לעצמך שהוא השקיע – לא מזייק בסכומים – כמליון לירות לבנוניות כדי להקים מזרקה של מים בככר וזה חסר תועלת, זה לא בזבז כספי ציבור? אני הייתי

המום מהגישה הזאת, מהמודעות הזאת שאנשים כל כך מודעים לכספי ציבור שראש העיר יכול לבזבז וכאלה שזה היה רחוק ממני כמרחק, איך היום אומרים, מזרח ממערב?
ש: כן.

ת: משהו מדהים. ואז לרגע פתאום קלטתי שלמעשה הפוליטיקאים אלה לא אנשים שיש להם כח משל עצמם. הכח הוא בעצם אצלנו אנחנו הקטנים שנותנים להם, שם בתורכיה ב-65'. לעצם הענין, עלינו לארץ. היה גם

ש: רגע, במלון הזה אתה אומר שהיו רק אותן שתי נשים צעירות ...

ת: והמשפחות שאנחנו

ש: המשפחות שלכם?

ת: שאנחנו הגענו, כן.

ש: הבנתי. או. קיי.

ת: התארחו ...

ש: אבל לאחר מכן אמרת לי שאתה שמעת על זה שבגולפאלאס היו עוד משפחות יהודיות שהגיעו.

ת: שמעתי שהבורחים היו מגיעים לשם והיו מביאים אותם לגולפאלאס. ככה הבנתי.

ש: כן.

ת: אגב, הלכנו לבקר גם ולהתפלל בבית הכנסת. אנחנו אנשים מסורתיים.

ש: ברובע היהודי?

ת: היהודי, כן. הלכנו להתפלל. שם קיבלו אותנו בחום וניסו לעזור ושאלו אם אנחנו צריכים עזרה.

ש: כל החודש הזה מימון על חשבון הקונסוליה?

ת: כן, זה היה מימון על חשבון הקונסוליה.

ש: או הסוכנות בעצם אולי, לא?

ת: תאמין לי, לא יודע.

ש: לא פגשת שם אנשי סוכנות או

ת: שום דבר. רק האיש עגול הפנים, העגלגל הזה שהגיע אלי.

ש: מה שמו אתה אפילו לא זוכר?

ת: לא זוכר. אני יודע רק שהוא אמר שהוא פרסי והוא הגיע אלי שבוע לפני שעלינו לארץ, הוא בא לבקר

אותנו. אבל היתה לנו ...

ש: וכל החודש הזה הוא לא בא לראות מה נשמע?

ת: הוא בא לראות. היתה לנו איזו בעיה לי ולאמרעג'לי, אנחנו הסתבכנו באיזו בעיה קטנה שהוא פתר

אותה במהירות. אם זה מענין אותך לספר לך את הבעיה הזאת.

ש: בעיה של דרכונים, תפסו אתכם או משהו?

ת: תפסו אותנו, כן. זה בדיוק הענין. המשטרה תפסה אותנו. אז הוא הסביר לנו עוד לפני, שאנחנו נצא

לטייל, עוד ביום הראשון הוא בא, כשהגענו לבית המלון הוא בא לבקר. אז הוא אמר – מרגע זה שאתם

יוצאים או למכולת, לא יודע מה שאתם תעשו, תטיילו, ברגע ששוטר או מישהו אחר שואל מאיפה אתם תגידו אנחנו ישראלים מחיפה. איפה הדרכונים שלכם? נמצאים בקונסוליה הישראלית. לא יותר מזה.

ש: זה היה סיפור הכיסוי. ישראלים מחיפה והדרכונים שלנו

ת: בקונסוליה הישראלית.

ש: באיסטנבול?

ת: באיסטנבול. אנחנו נעצרנו, זה סיפור קצת שולי, אני לא אגע בו. זה קשור לאיזו אישה.

ש: הבנתי.

ת: אז יותר מאוחר הוא בא אלי ואז הוא אמר – תשמע, תסביר להם שהם צריכים לבוא איתנו. הוא גם ידע לדבר ערבית, אבל הוא אהב ככה דרכי כביכול. צריכים לבוא לעשות תמונות ואז אנחנו נוציא לכם דרכונים.

ש: דרכונים איזה?

ת: ישראלים. ואז אתם תעלו למטוס. ביום זה וזה יהיה לכם מטוס ואתם תעלו.

ש: באותו שלב לא פגשתם בשום איש סוכנות שאמר לכם שאתם תהיו עולים חדשים ומה אתם צריכים לקבל ומה אתם לא צריכים לקבל? מה הזכויות שלכם, משהו בסגנון הזה?

ת: רק האיש העגלגל הזה. לאחר שאנחנו כבר קיבלנו, זאת אומרת הלכנו ועשינו את התמונות, לא קיבלנו את הדרכונים. אני מעולם לא ראיתי את הדרכון הזה. שאלתי אותו, כי אני מתעניין, אני הציוני הנלהב – אז עכשיו נגיע לישראל לאיפה נלך? הוא אומר – אל תדאג, יתנו לכם בית לגור, יתנו לכם בית בגודל של חמישים מטר, לא יודע, הוא איך שהוא תיאר אותו. בשבילי זה היה בית די גדול ואני חושב אז שהתבטאתי ואמרתי לו – אז יתנו לנו ארמון. לא, לא ארמון. כי ביחס למקום שאני גרתי בו, אני גרתי בחדר ואני לא מספר סיפורים. אז הוא אומר – יתנו לכם בית בבנין קומות, חמישים מטר, תגורו ויהיה לכם יותר נוח. יתנו לכם גם עבודה והכל יהיה בסדר. בזה התחיל ובזה הסתיים.

ש: בכל אופן כל המימון היה על חשבון הקונסוליה.

ת: כנראה שזה כך היה.

ש: אתה לא שילמת?

ת: לא שילמתי. מודה, מודה.

ש: או קיי. הוא נתן לכם דמי כיס קצת לבזבזים, קצת לקנות פה ושם?

ת: אתה באמת צודק. נתן לנו כמה לירות תורכיות, כן. לא מי יודע מה הרבה. אגב לידיעתך, עכשיו אתה מרגיז אותי שאתה אומר לי ככה. אני לאחר שהשתחררתי מהצבא אין לי שקל על התחת, שלחו לי מכתב מבנק עידוד, ימח שמם על העידוד הזה. אמרו לי – תחזיר את כל הכסף. אתה באת במטוס, אנחנו שילמנו עבורך

ש: אה, אנחנו עוד נגיע לזה. בסדר, טוב שאתה ...

ת: אני שילמתי יא חביבי. באתי לאמא שלי ואמרתי לה – אמא, תשתתפו. אח שלי עכשיו עובד. היא אומרת לי – אתה הגדול. אתה תשלם.

ש: כשהוא נתן לך הוא החתים אותך על משהו? אמרת שזו הלוואה או משהו?

- ת: לא.
- ש: לא? שום דבר?
- ת: שום דבר.
- ש: חתמת על משהו?
- ת: לא חתמתי. לא היו חתימות. שום דבר.
- ש: כשקיבלת את הויזה ביד, את האשרת כניסה לארץ
- ת: לא קיבלתי שום ויזה, שום דבר. לא ראיתי כלום. לקחו אותי, הכניסו אותי למטוס
- ש: מי לקח אותך למטוס?
- ת: האדון העגלגל.
- ש: אה, האדון הזה. הוביל אתכם עד למטוס, מטוס אל-על?
- ת: כן, עד לשדה התעופה, שם הכניסו אותנו ואני ישבתי, מה שענין אותי זה הבחורות מלבנון, ישבתי לידן, דיברנו וקשקשנו ועלינו למטוס. זה כל הסיפור.
- ש: הבנתי. המטוס מטוס אל-על היה, נכון?
- ת: כן, נכון.
- ש: לא ראית מישהו ככה יושב על ידכם ואולי אחראי עליכם או מסתכל עליכם או משהו?
- ת: נייט.
- ש: שום דבר? בסדר.
- ת: אני אולי קשקשתי קצת עם הדיילת בעברית כשרציתי לדעת, זאת אומרת עברית תנ"כית שאני למדתי בבית הספר. אבל חוץ מזה שום דבר.
- ש: לא היה לכם מלווה במטוס, את זה אני שואל.
- ת: שום דבר. לא היה מלווה.
- ש: בסדר, או.קיי. אתה זוכר את התאריך שבו אתה מגיע ארצה?
- ת: 15.5.65.
- ש: אתה בלוד בשדה התעופה. מה קורה שם?
- ת: לקחו אותנו לחדר ונתנו לנו שם נדמה לי מנות קרב, כי היו שם כל מיני אוכל
- ש: בשדה התעופה בלוד?
- ת: כן. אני והמשפחה שלי. המשפחות האחרות נפרדנו, זאת אומרת הפרידו אותנו, המשפחות. אני והמשפחה שלי, אחותי, אמא שלי ואחי, מנות קרב. ישבנו ואכלנו קצת. העבירו אותנו למסלול שישבו שם איזה חמישה ששה אנשים שנראים לי ונראו לי באמת וככה התנהגו כאנשים אטומים לגמרי. למשל שאלו את אמא שלי, היא היתה ראשונה בתור כי אמא שלי אני עושה לה
- ש: מהסוכנות, לא?
- ת: כן, כנראה שזה הסוכנות. אני פשוט לא ידעתי סוכנות מה סוכנות. לא יודע.
- ש: הבנתי. פקידי עליה.

ת: פקידי עליה, כן. אלה שלקחו את הרישומים. איך קוראים לך? חנה. איך קוראים לאבא שלך? מטלוב, משפחת מטלוב. יאללה קדימה. איך קוראים לך? יוסף. איך קוראים לאבא שלך? שמעוני. יאללה קדימה. זה היה הסיפור.

ש: ככה נתנו לך את שם המשפחה?

ת: ככה קיבלתי גם את שם המשפחה.

ש: מה עוד?

ת: זהו.

ש: תעודת עולה?

ת: קיבלתי תעודת עולה.

ש: דמי קיום או משהו, כמה לירות?

ת: לא, אני לא חושב שקיבלנו אז. לא חושב. יכול להיות שאמא שלי זכרונה לברכה קיבלה, אבל אני יודע שאני לא קיבלתי. אבל קיבלתי בתורכיה. ההוא העגלגל הזה היה מדי פעם נותן כמה לירות תורכיות, זה נכון.

ש: אז מה קרה איתכם?

ת: נילקחנו ואמרו לנו – אנחנו לוקחים אתכם למקום שיהיה די קרוב לתל-אביב. אמרתי שאני רוצה ירושלים. אמרו לי – לא, בירושלים אין מקום. יש מקום קרוב מאוד לתל-אביב, זה ענין של עשר דקות.

ש: למה רצית ירושלים?

ת: תשמע, זה רק די טבעי שאדם דתי עם מורשת דתית ירצה ללכת לגור בירושלים. לא בגלל שחשבתי שיש שם אחים או משפחה או דברים כאלה. כי לא היו לי.

ש: לא ידעת?

ת: ידעתי שאחים שלי בארץ, איפה הם אני לא יודע. אבל ירושלים זה בשבילי היה הדבר הכי חשוב. אני חושב שזה שייך לכל יהודי. אמרו – לא, זה משהו קרוב מאוד לתל-אביב, עשר דקות לתל-אביב. אני בתמימות שואל – עשר דקות הליכה ברגל? כן, זה בטח הליכה ברגל. העמיסו אותנו על משאית, נסענו כל הלילה. אני מתעורר בבוקר, שמו אותנו באיזה שהוא בית. אני זוכר אז הרבה חולות. אני מתעורר בבוקר, ריבוננו של עולם. שממה ושיממון. איך אומרים הגששים? שממה ושיממון. מה אני רואה שם? בתים עשויים עם רעפים אדומים, זה משהו משונה שלא ראיתי בסוריה. הדבר הכי חשוב זה שאני לא יודע איפה אני נמצא.

ש: ממה הם בנויים?

ת: מאזבסט, היו עשויים אזבסט. כלומר יותר מאוחר הבנתי שזה אזבסט וזה לא בלוק. אבל באמת זה לא עניין אותי הקירות של הבנין. אבל ישנם דברים דחופים שאני צריך לפתור. אז קודם כל לדאוג לקצת אוכל. אגב, באותו לילה, שכחתי להגיד לך, כשהביאו אותנו, נתנו לנו מיטות, נתנו לנו מזרונים מלאי קש.

ש: איפה נתנו לכם את זה?

ת: בבית הזה. כשהם הורידו אותנו מישוהו הביא. "כמה? ארבע, חמש, תן לו זה, תן לו זה, תן לו מזלג, תן לו כף, גמרת? תחתום, תחתום". אני לא חתמתי כמובן, מישוהו אחר כנראה חתם ביניהם, אנשי הסוכנות והם הלכו. השאירו לנו מזרונים, ישנו על המזרונים והמיטות עשויות

ש: המיטות מברזל בטח?

ת: מברזל, כן.

ש: מברזל. מזרונים, כלי אוכל

ת: כלי אוכל, שולחן מקרש

ש: כסאות?

ת: כסאות ...

ש: ארון היה?

ת: ארון לא. שולחן וארבעה כסאות היו.

ש: פתיליה או משהו כזה?

ת: פתיליה. ועוד כהנה וכהנה דברים, מה שקיבלו כל העולים. אבל בשבילי הבעיה הכי חמורה היתה אוכל. מאיפה אני אביא אוכל? יצאתי החוצה ואני לא רואה אנשים. פתאום ראיתי אחד עגלון הולך. דוקא מזור. אומר לו – סליחה אדוני. מדבר בעברית, איזו עברית אני יכולתי לדבר? אדוני, בבקשה, סליחה, איפה לקנות אוכל? ולך תבין מה שהוא אומר לך.

ש: דיבר איתך במרוקאית?

ת: מרוקאית. סוף מעשה מסתבר שגיליתי יותר מאוחר שאנחנו נמצאים באשקלון. לא פחות ולא יותר. אבל מכולת הצלחתי להשיג, הבאתי קצת אוכל, קצת לבן למשפחה.

ש: אז היה לך קצת כסף? כסף ישראלי.

ת: כן, בכיס. כסף ישראלי, כן. אבל זה מהסיפור ההוא.

ש: איזה סיפור?

ת: רגע, סליחה, שכחתי להגיד לך. מתי כסף ישראלי קיבלנו? אני חושב שנתנו. או לאמא או לי.

ש: בשדה התעופה לוד. דמי קיום מה שנקרא.

ת: יכול להיות שהם נתנו באמת כמה שקלים. לא זוכר. יכול להיות. אני מתנצל. הזכרון לא ...

ש: או.קיי. בסדר. אז היה לך כסף ישראלי?

ת: היה לי כסף ישראלי, כן היה לי. אז הלכתי וקניתי קצת מצרכים במכולת. אמרתי – אמא, הדבר הראשון שאני הולך לעשות עכשיו זה לדעת איפה מרכז העיר, איפה השוק, צריך לחפש עבודה כי בלי עבודה אתה לא יכול להתקיים. אז אני זוכר שירדתי לאשקלון ואני רואה אשקלון זה כמו כפר קטן. קמישלי שהיא עיירה קטנה היא נראתה בשבילי כמו אתה יודע מה, וינה, לעומת אשקלון.

ש: דרך אגב לאן הביאו אותך? לאחר מכן אתה מבין? לאיזו שכונה הביאו אתכם באשקלון? מה זה היה שם?

ת: ברנע.

ש: מה זה שכונת ברנע?

ת: לא. יודע. עד היום אני אפילו לא זוכר כי נשארתי סך הכל שבוע ימים.

ש: אבל ככה קראו לזה, שכונת ברנע?

ת: לא. יום אחד הייתי, תן לי להסביר לך. שכונת ברנע כן.

ש: בעצם זו היתה מעין שכונה חדשה לעולים חדשים?

ת: כנראה שזה כך היה. הכל היה חול.

ש: איזה בית זה היה? חוץ מזה שזה מאזבסט וגג רעפים?

ת: זהו.

ש: חד-קומתי?

ת: חד-קומתי.

ש: זאת אומרת זה היה מין צריף כזה?

ת: כן צריף ...

ש: כמה חדרים?

ת: לא זוכר. אני חושב שזה היה חדר ואולי שירותים.

ש: היו לכם שירותים בפנים?

ת: כן, שירותים היו, כן ודאי.

ש: מים זורמים?

ת: כן.

ש: או קיי.

ת: אז הלכתי לשם, לשוק כמובן. מצאתי את השוק. עשיתי את ההשוואות אבל לא חשוב. אני מחפש מישהו לתקשר איתו. מצאתי מישהו לבוש מעיל שחור ארוך. דוקא היתה תקופה חמה פה. איך שהוא הבין שאני מדבר ערבית, הוא היה מצרי, יהודי מצרי מישראל כמובן, אז הוא עזר לי. אמר לי – מה אתה מחפש? אמרתי לו – אני קודם כל רוצה לדעת איפה השוק ולסמן לעצמי איפה לחזור. עליתי לאוטובוס, שילמתי, היו כמה גרושים מאלומיניום

ש: עם החור בפנים?

ת: עם החור, כן, והיו מאלומיניום הפרוטות. לא משנה. ניסיתי לקבל ממנו מידע מירבי. אמרתי לו שהכי חשוב עכשיו עבודה, לאחר שאת הדברים הבסיסיים ידעתי. אז הוא אומר שפה זה לא כמו בסוריה, פה לא הולכים לחפש עבודה. פה הולכים ללשכת עבודה ואז נרשמים. אגב יש לי את כרטיס העבודה של אותו היום. אמר לי – אתה מוכן לעבוד במסעדה? תעבוד במסעדה. תשטוף כלים. מה זה משנה, אני רוצה לעבוד. אני חזרתי עם הכרטיס הזה מבסוט שלמחרת אני צריך ללכת לעבוד. אני עובר עם אותו מצרי שאגב פגישה של שעה או שעה וחצי. עוצר לידי טנדר. אומר לי - בוא הנה, בוא. בעברית. בוא הנה. אני לא יודע אם הוא מתכוון אלי, מתכוון להוא. אני רק אתמול הגעתי, מה אני יודע? בוא, בוא, אתה, אתה. הגעתי. כן, מה אני עשיתי? אומר לי – אני אח שלך. אח שלי החורג, אח של משה שנתן לך את המספר טלפון שלי.

ש: מוסא לוי מקרית אתא?

ת: כן. האח שלו המבוגר יותר, הוא היה עשרים, שלושים שנה בארץ לפנינו. בוא, בוא. נתן לי נשיקה. איפה אתם גרים? אמרתי לו שהנה הכתובת, אני פשוט לא יודע, כתוב משהו בעברית. אז הוא הציל אותי, כי אחרת לא הייתי מגיע. לא משנה. הגיע לשם, אמר לי – עזבו את הכל, בואו איתי אלינו הביתה. תשאירו את כל מה שנתנו לכם ובואו איתי הביתה.

ש: הוא לקח אותך, את כל המשפחה?

ת: כן, את אחותי ואמא שלי ואחי, אליו הביתה.

ש: ושם השארתם את הכל?

ת: השארנו את הכל. כמובן את הדברים שהבאנו איתנו מסוריה, את הזהב ואת הכסף, זה ענין אחר. לא מי יודע מה הרבה כסף. היו 26 מטבעות זהב, זה הסיפור. עזבנו את הכל, הלכנו להתארח אצלו ובמשך הכמה ימים שהתארחנו אצלו הוא הצליח להשיג לנו דירה ברעננה שהיתה מיועדת לעולים מארצות אמריקה הצפונית.

ש: תן לי שניה להתרכז באותו אח חורג שלך. מה השם שלו דרך אגב?

ת: קראו לו פרץ לוי.

ש: והוא גם כן קמישלי?

ת: כן.

ש: הוא הגיע הרבה שנים לפניכם?

ת: הרבה שנים.

ש: כמה שנים לפניכם הוא היה פה?

ת: עשרים, שלושים שנה אני מניח.

ש: זאת אומרת הוא הגיע בשנות הארבעים?

ת: כן.

ש: איפה הוא חי?

ת: איפה הוא חי כשהוא היה בודד?

ש: כשהוא הגיע לארץ. הוא הגיע לבד או עם המשפחה?

ת: הוא הגיע לבד הוא ברח לבד.

ש: אה, לבד, הבנתי.

ת: הוא ברח דרך נציבין, דרך גורג'י. אז הוא הגיע. יש לנו פה קרובי משפחה בירושלים אז הוא הסתובב פה והסתובב שם, הלך לצבא.

ש: הבנתי. הוא עבר מסלול

ת: אחר לגמרי ובסוף הוא התחתן עם איזו מישהי וגר ביפו, ואז אנחנו הגענו.

ש: הוא גר ביפו, לא באשקלון?

ת: לא. הוא גר ביפו.

ש: אה, זהו, זו פעם ראשונה שזה, לא הבנתי מה הוא עושה באשקלון.

ת: לא היה לו מה לעשות באשקלון.

ש: איפה הוא גר ביפו?

ת: ברחוב נחל-עוז שזה בתפר בין יפו נדמה לי לבת ים.

ש: היו שם הרבה קמישלים?

ת: לא, הוא היה היחיד שם.

ש: הקמישלי היחיד?

ת: יחיד.

ש: ואתה מדבר איתי על 1965?

ת: אני מדבר על 1965.

ש: אז הוא מציע לכם ...

ת: לבוא אליו להתארח.

ש: להשאיר שם את כל מה שקיבלתם ולבוא אליו ליפו.

ת: נכון וזה מה שעשינו, כי תראה, אמא שלי קודם כל היא ראתה את הבן ששנים, עשרים או שלושים שנה, אני באמת לא זוכר את השנים המדוייקות, אבל אלה המון שנים שהיא לא ראתה את הבן שלה, אז היא כמו מצאה מציאה. היא היתה עושה הכל רק ש, מה שהוא יגיד היא תעשה. אני סמכתי על אמא שלי ועל אחי הגדול ... ככה שלא חשבתי הרבה. ליפו? ליפו.

ש: אחיך החורג אבל?

ת: אחי החורג, כן. התגוררנו אצלו כשבוע, שבועיים, אני לא זוכר כמה זמן היה. ואז היה לו קשר עם איש סוכנות

ש: מי?

ת: עוד פעם השמות יא-אללה, ברה לי.

ש: משה ממרוד?

ת: לא. הוא היה קמישלי.

ש: איש סוכנות קמישלי?

ת: נכון. הוא היה קמישלי בעצמו, איש הסוכנות.

ש: באיזה מקום מהסוכנות, באיזה משרדים, בתל אביב?

ת: בתל אביב, כן. תיכף אני אגיד לך. היהודי הזה עזר לנו לקבל דירות שבנו אותם בזמנו לעולים יוצאי צפון אמריקה או דרומה, אני באמת לא יודע. אבל אלה היו דירות קרקע יפהפיות, דו-משפחתיות, בשיכון פרץ ברעננה. שיכון פרץ אגב שתדע, היה שיכון קטן בשורה אחת שאפשר

ש: שכונה קטנה אתה מתכוון.

ת: שיכון קטן. אני קורא לזה שיכון כי זה היה שיכון. זו היתה שורה של כמה בתים של עולים מתימן. זה נשאר כמו לפני 500 שנה. הם החליטו לקחת את השטח מאחורה שהיה צמוד לפרדסים ברעננה והקימו שם שיכון יפה, שכונה אם תרצה יפה, שהבתים נעשו בסטנדרט יותר גבוה והיו מיועדים לעולי אמריקה הצפונית והדרומית. אנחנו זכינו, אני והמשפחה שלי, זכינו באחד הבתים האלה. שם גרנו כמובן תקופה של חמש שנים.

ש: איתכם היו עוד קמישלים?

ת: סביבנו היו עוד שלוש משפחות קמישלים.

ש: איך הם הגיעו לשם?

ת: אני חושב שדרך אותו איש סוכנות. הוא היה מקמישלי וכנראה הוא עזר להם להגיע למקום הזה כי זה מקום, עד היום אגב הם גרים שם, שלוש המשפחות עדין שם.

ש: אילו משפחות אלה, אגב? שמות אתה זוכר?

ת: יש אחד קרוב משפחה מצד האמא שלי, קוראים לו שָׁפָה. יש עוד, ואללה ברח לי השם שלהם, הזדקנתי. מכיר אותו.

ש: לא חשוב, אבל מה שחשוב שהם הגיעו באותה תקופה שלכם?

ת: כן. יש כאלה שהגיעו קצת לפנינו, קצת אחרינו, אבל זה שם.

ש: ארבע משפחות?

ת: ארבע משפחות, כן. עכשיו באמת מתחילים מה שנקרא לחיות. כאן משתמשים במילה חבלי קליטה, אז לא חבלי קליטה זה, עזוב, לא ניכנס לזה.

ש: זה יותר קשה. מה שאתה רוצה להגיד לי זה ביטוי הרבה יותר קשה מאשר הביטוי הסתמי הזה כביכול חבלי קליטה בודאי. זה סבל.

ת: זה סבל אמיתי כי תראה, אתה מנותק לגמרי, גם אין לך עם מי לבוא במגע. אין מישהו שאתה יכול לתקשר איתו, לא מישהו שיסביר לך את הזכויות שלך, את החובות שלך, מה לעשות, איך לעשות. אתה לעצמך. זורקים אותך. אחי החורג ז"ל, אנחנו נוהגים להגיד "אחרי מות קדושים אמור", ואני לא אוסיף. אני הייתי צריך לדאוג לפרנסה, אז עכשיו צריך, איפה פרנסה? ברעננה בשנת '65 היתה פרנסה? קדחת בצלחת. היתה תקופה, אם אתה זוכר, זה היה המיתון הגדול. אז מה שכן הצלחתי להשיג, היתה שם לשכת עבודה, אולי שלוש או ארבע פעמים שעבדתי בפרדסים שם לחפור תעלות. אני הייתי צורך וחי טוב והרווחתי לא רע, והידיים התבלו, במובן הזה שקיבלו יבלות. ולא כל יום עבודה. תשמע, זה היה מצב נורא ואיום. אני חושב שאחד השכנים שלנו המרוקאים, דוקא מעדה אחרת, ראו את המצב ושלחו עובדת סוציאלית שתעזור אולי לנו. אז אמא שלי בכתה. אמרה – מה אנחנו נקבץ נדבות? אנחנו לא רוצים לקבץ נדבות. אנחנו רוצים לעבוד, עבודה, זה מה שאנחנו רוצים. סוף מעשה אני יכול להגיד לך שברעננה למעשה המשפחה שלי הקטנה התרסקה לרסיסים, התנפצה. אחי נשלח לחוות הנוער הציוני בירושלים שזה בית ספר סופר חילוני. אני חושב שאתה יודע.

ש: ליד קיבוץ רמת רחל? בדיוק בירושלים?

ת: קרוב, ליד ירושלים.

ש: ליד ירושלים, כן.

ת: חוות הנוער הציוני. עד היום אני זוכר את זה. אחותי נשלחה לקרית אתא איפה שגרו האחים החורגים שלי מצד האבא. אמא שלי חיה עם אחי החורג מצד האמא ... פחות או יותר.

ש: ברעננה?

ת: לא. ביפו היתה הולכת ... הולכת ונשארת שם כמה ימים. אני שם נשארת לבד. אם תרצה, חרב עלי עולמי כי הכל התפרק לי. כמה שאני כזה "גיבור" וכזה עצמאי וחושב את עצמי, יש לי צרכים שלא יכולתי למלא. למשל לעשות אוכל. אני לא בדיוק ידעתי לעשות אוכל לעצמי.

ש: אז היית בן 18?

ת: בערך 18. היה לי מאוד מאוד קשה. היתה לי תקופה מאוד קשה שעברתי שם.

ש: מה עם המשפחות הקמישליות האחרות? לא נוצרו קשרים?

ת: יש קשרים, שלום שלום. ואני חוץ מזה מה אתה מצפה, שאני אלך – בוא הנה תעזור לי וזה. אנחנו לא נוהגים לעשות את הדברים האלה. אם הם לא יכלו לראות, והם באו כנראה אבל כנראה שלא בדיוק יכלו לעזור או רצו לעזור. אולי לא רצו, אולי לא יכלו. אבל זה בכלל לא היה חשוב לי. אני בטח לא פניתי אליהם לבקש עזרה.

ש: מבחינת בית כנסת, הם הקימו בית כנסת או משהו או שלא היו מספיק?

ת: ברעננה לא היו מספיק, לא.

ש: אז איפה הם התפללו?

ת: התפללו איפה שהיה שם, מרוקאי וזה.

ש: הבנתי, או קיי.

ת: אבל השכונה החדשה הזאת לא היו בה מרוקאים. למעשה היו בה שתי משפחות מצריות ושתי משפחות עיראקיות שה"משפחה האומנת" שלי הפכה להיות משפחה עיראקית. זה מוזר להגיד, אבל האנשים האלה היו כל כך חמים שאני זוכר אותם היום כמו משפחה שלי. לידיעתך, אין חג ואין הזדמנות שאני לא מרים טלפון ולא ...

ש: אתה שומר על קשר איתם.

ת: כי אני זוכר מקרה יוצא דופן, אישי שלי, מאוד מאוד אישי. הגעתי מהצבא, חייל, ואותו יום ירד גשם מבול משמיים. הנשק שלי רטוב, הבגדים שלי רטובים. אז היו נותנים מעילי רוח, לעזאזל, בצבא. לא היו מעילים כמו שצריך. אני מדבר על שנת 68'. כולי רטוב עד לשד עצמותיי. הולך הביתה. סגור, אמא לא בבית. היא היתה אצל אחי. מנסה לפרוץ, להיכנס מהחלון, להיכנס מפה, קדחת. אי אפשר. היא סגרה, כי מטבע הדברים היא רוצה, לא היה כלום בבית, אבל בכל זאת אתה יודע נוהגים הזקנים לסגור ולשמור על מה שיש. עמדתי שם בחוץ מקלל את הרגע הזה. מה אני אעשה עכשיו? זה בערך 11, 12 בלילה. לאיפה אני אלך, לעזאזל? איפה אני יכול? וקר וגשם. עבר אחד מהם מהילדים של המשפחה הזאת. קראו להם אגב משפחת נחום. זה מוזר, אתה יודע, זה משפחת נחום

ש: לא, יש הרבה

ת: הם גרים שם עדין, היהודים הטובים האלה. עבר, ראה אותי, אומר לי – משוגע, מה אתה עושה, תגיד לי? - הוא הרי רץ בגשם - יא משוגע, מה אתה עושה? בוא איתי הביתה. השעה היתה 11 אמרתי לך בלילה. אין ברירה, אני הולך איתו. פתח את הבית – אמא, קומי, יוסי בא, תראי איך הוא נראה. האמא קמה, הציעה לי קודם כל בגדים יבשים, לך תתקלח. בגדים של הילדים שלה שהיו כמו בגילאים שלי. החלפתי בגדים, לבשתי פיג'מה, נתנו לי גם מקום לישון כי הם ידעו שאמא לא בבית. אוכל מהביל על

השולחן עם כוס תה חם. יושבת איתי – בסדר, זה יעבור, תאמין לי זה שום דבר, אמא שלך אם הייתה יודעת לא היתה הולכת. לא שיש לי טענות לאמא שלי חס וחלילה, אבל המצב היה כזה ש: דרך אגב, אתה היית אז בצבא. לפי מה שאני הבנתי ממך קודם היית במודיעין. זאת אומרת הענין הזה שאתה יודע ערבית נוצל?

ת: כנראה שזה נוצל. האמת היא שהסיפור הזה של להיות במודיעין גם כן סיפור מוזר ומשונה וקשה להסביר את זה. אני עד היום לא יודע איך הגעתי למודיעין, אתה מאמין לי? לא יודע איך הגעתי. אני עשיתי הכנה למ"כים בבה"ד 4, עשיתי קורס מ"כים, שלחו אותי לרפידים בסיני וברפידים היה שם ... קראו לזה. אני אספר לך משהו על שנת '68, '69. היה משהו ... שהיה דלק והיה מזון והיו כל מיני דברים ואני הייתי אחראי על האבטחה. תחמושת היתה. היינו עושים סיורים מסביב לתחמושת. יום אחד אני מגיע לחופשה, בתחנת הרכבת אני רואה אחד שעשה איתי הכנה למ"כים, אחד מצרי כזה ממושקף ... ש: ... אנחנו היינו עם הנושא של הצבא, שיותר מאוחר גם היית במודיעין והיה איתך עוד דמשקאי. ת: לא דמשקאי, חלבי.

ש: חלבי. מה שאני מבין שגם העובדה שידעת ערבית נוצלה לאחר מכן גם לצורך צבאי ובסך הכל היתה התאמה בין הידע שלך בערבית לבין עבודת הצבא שלך. ת: נכון.

ש: עכשיו אני חוזר איתך עד לנקודה שבה אתה משתחרר מהצבא. מה קורה איתך? אתה גר ברעננה? מה קורה בדיוק?

ת: האמת היא שאני לא רוצה עכשיו לסיים בצבא כי בצבא לקראת השחרור קרה לי משהו מעניין וזה אולי הדבר הכי חשוב. באחד הימים הייתי קצין תורן שם, שמירה. מטבע הדברים יש שמירה על הבסיס שאתה חי בתוכו. היו שם אנשי מילואים. אני הייתי איש סדיר והיו אנשי מילואים. ישבתי בשמירה עם מישהו שהיה איש מילואים שגם לו שיעמם וגם אני לא היה לי מה לעשות. ישבתי איתו קצת ודיברנו. הוא התעניין מאיפה אני וכאלה וסיפרתי לו את הסיפור שלי. הוא אומר – תגיד לי, אתה קיבלת את הזכויות שלך כעולה חדש? מה זה הזכויות שלי כעולה חדש? אומר לי – אתה יודע שיש לך הרבה זכויות? אני עובד הסוכנות ואני עובד בתל-אביב, יש לי משרד. אם אתה רוצה תבוא אלי ואני אסביר לך. מתי אתה יוצא לחופש? אנחנו תיאמנו והלכתי באמת אליו, כי זה נודע לי ש: מעניין.

ת: מעניין בע' רבתי, כן. הלכתי אליו למשרד והאיש הזה קיבל אותי בסבר פנים יפות. הוא היה במוצאו עיראקי. הוא הסביר לי שאני בעצם יכול לקנות מוצרי חשמל ללא מכס ואני יכול לקנות דברים שהייתי זקוק להם, לא היה לי כלום. אני יכול לקנות אפילו שטיחים ללא מכס. תאר לעצמך, אפילו שטיחים. אמרתי לו למה לא, אני רוצה. הוא אומר – לא, אני צריך לבדוק כמה זמן אתה בארץ. הוא בדק ומסתבר שהייתי שלוש שנים פחות שלושה חודשים. הוא אומר – טוב, יש לך עכשיו שלושה חודשים מרגע שאתה משתחרר, כי התקופה שאתה בצבא לא נחשבת. אז יש לך שלושה חודשים מיום השחרור שלך שאתה יכול לקנות את המוצרים האלה במחירים מוזלים.

ש: ללא מכס?

ת: ללא מכס, כן. הייתה לי בעיה מאיפה אני אשיג את הכסף. קודם כל אני מודה לאל ומודה לו, לבחור הזה, שהוא טרח והוא הסביר כי אחרת לעולם לא הייתי יודע שמגיע לי איזה שהוא משהו.

ש: אני מבין שאף אחד ... שאתם הגעתם הנה ...

ת: שום כלום. קדחת. הצלחתי איכשהוא עם קצת תושיה, עם קצת רצון פה ושם, להלוות ממך ומההוא ומהשלישי ומהרביעי והצלחתי לקנות גם תנור אפיה וגז, טלויזיה, פריג'ידר ומה עוד היה? זהו אני חושב, אלה הדברים

ש: ולהכניס אליך הביתה ברעננה.

ת: כן. קניתי אותם. אגב, זה שהלווה לי כסף אנחנו גם "תיחמנו" את המדינה קצת. הוא אמר – אני אלווה לך אבל אני רוצה שטיחים אז תקנה אותם על שמך. אמרתי לו – שיהיה לך לבריאות, תקנה גם שטיחים ואם תרצה תקנה את כל המדינה. אם הוא מלווה לי תבוא עליו הברכה. זה היה הסיפור עם הקליטה. משם למעשה אתה שואל אותי מה קרה אחרי הצבא. אחרי הצבא אני מצאתי עבודה בתל-אביב אצל יהודי אחד בשם פרוכטר.

ש: זה מוכר לי השם. זה מפעל ביסקויטים או משהו כזה, לא?

ת: לא. הבן-אדם הזה היה מאלה שניצלו מהשואה. אדם דתי מאוד. לכן גם היתה לנו תקשורת טובה כי אני גם בן-אדם מאוד מסורתי. הוא עשה שרשראות מזהב ואני הצטרפתי והתחלתי לעבוד אצלו. מעט מאוד הרווחתי אבל זה היה בסדר מבחינתי. בתקופה הזאת אמא שלי הרגישה בודדה כי היא לא בדיוק הסתדרה עם הבן החורג, אח שלי החורג, היא הרגישה מאוד בודדה. אני עובד, אחותי אמרתי לך שכבר היתה בקרית אתא עם האחים החורגים שלי ואחי הצעיר היה בחוות הנוער הציוני ואני עובד. בשבילה זה הפך להיות סיוט. כמו שלי היה סיוט כשהייתי אני בסדיר. היא החליטה שהיא עוברת לגור בקרית אתא, כי שם לפחות יש את המשפחה. אני זוכר שאז אמרתי לה – אמא, אולי לא כדאי, כי פה ברעננה אלה בתים הרבה יותר טובים מאשר הבלוקים שנראים כמו שכונות העוני בסוריה. בחלב היו בונים שכונות עוני שדומות מאוד לשיכונים שבונים פה בישראל. אגב, בכל ישראל, איפה שאתה לא תעבור, בתל-אביב, ברעננה, בקרית אתא, בקרית מוצקין, בקרית גת, הכל שכונות עוני. הכל נראה כמו אותו הדבר. אי אפשר להבדיל איפה אתה

ש: שיכונים.

ת: הכל שיכונים ואתה לא יודע איפה אתה נמצא. בבאר שבע או שאתה נמצא במעלה אדומים. הכל נראה אותו הדבר. - אז אמא, אולי לא שווה לנו שנעבור? כדאי שנישאר פה. גם מרכז הארץ, רעננה, גם בית יותר טוב. אז היא אמרה לי – "ג'נה בלא נאס מא בתיסווא". גן עדן ללא אנשים לא שווה כלום. כי מה אתה תעשה בגן עדן כשאתה אין לך מישהו שאתה יכול לנהל איתו שיחה. אמא שלי, מלבד הערבית ומעט התורכית שהיא ידעה, שום דבר. אז כך שלא יכלה לתקשר עם אף אחד. המשפחה שלה, היו הרי ארבע משפחות ברעננה בקמישלי, והמשפחה שלה היו אנשים עשירים. הרי משפחת שבה גם כן היתה מאוד עשירה בקמישלי. אז הם התייחסו בזלזול אלינו ככה באיזו שהיא התנשאות. היא לא בדיוק יצרה קשר איתם. לכן היתה החלטה לעבור. אמא שלי ככה החליטה ועברנו לגור בקרית אתא.

ש: את הדירה החזרתם ...

ת: הדירה, עשינו איזו שהיא העברה. היה איזה מישהו שהתעניין, חמד את הדירה שלנו ואפילו עזר לנו בקצת כסף בהובלה, שרק נסתלק והוא יקח את הדירה.

ש: אז מכרתם או לא מכרתם?

ת: לא מכרנו כי הדירה לא שלנו היתה.

ש: של הסוכנות?

ת: היתה של הסוכנות והאיש הזה היה גר בעמידר, לא יודע מה הוא עשה, הוא פשוט עשה את ההחלפות שלו.

ש: אז אתם קיבלתם במקום זה דירה בקרית אתא?

ת: כן, באחד הבלוקים בשיכונים של קרית אתא, ברחוב הפלמ"ח, גרנו שם.

ש: הבנתי. עכשיו תסביר לי לשניה בכמה משפטים לגבי המשפחה בקרית אתא. מי זו המשפחה בקרית אתא, מתי היא הגיעה?

ת: איזו משפחה, על מה אתה מדבר? לא הבנתי ...

ש: אמא שלך הרי רצתה לעבור למשפחה שלה בקרית אתא.

ת: לא משפחה שלה. משפחה שלנו. האחים שלי החורגים הרי גרו בקרית אתא.

ש: או קיי. בשבילי זו משפחה של אמא שלך.

ת: אה, או קיי, הם הגיעו בשנת 62'. הם הגיעו שלוש שנים לפנינו.

ש: אה, 62', כן הבנתי.

ת: אז מטבע הדברים זו משפחה קרובה יותר. גם הבת שלה החורגת היתה שם והאחים שלי החורגים שם. אז זה יותר קל לאשה מבוגרת לדבר עם הבת מאשר

ש: הבנתי. תאמר לי רק כמה משפחות היו אז קמישלויות בקרית אתא?

ת: באותה תקופה היו המון. יחסית זה די המון. היו אולי 35, 40 משפחות.

ש: 40 משפחות שגרו באותו אזור בקרית אתא?

ת: באותו אזור כן.

ש: איך קראת לזה, רחוב הפלמ"ח?

ת: כן. רחוב הפלמ"ח-ז'בוטינסקי אם תרצה.

ש: הבנתי. היה להם גם בית כנסת?

ת: כן. בית כנסת היה להם. אתה קורא לזה בית כנסת? יש הרי את השיכונים שבונים אותם על עמודים. אז לקחנו בלוקים וסתמנו שם איפה שצריך לסתום את העמודים, עשינו דלת, וזה בית הכנסת.

ש: רגע, אתה מדבר עכשיו בלשון רבים, עשינו. זאת אומרת שגם אתה היית שותף?

ת: בודאי שגם הייתי שותף, מה?

ש: לפני זה לא היה להם בית כנסת?

ת: לא. הם התפללו פה והתפללו שם. אבל יותר מאוחר סגרו את הבלוקים האלה

ש: באיזו שנה בערך עשיתם את זה?

ת: אני מעריך שזה הסתיים בשנת 70' או משהו כזה. בתקופה שהשתחררתי, משהו כזה.

ש: או.קיי. אז אתם עוברים לקרית אתא, אתם גרים שם, מה קורה?

ת: מאיזו בחינה?

ש: מה קורה איתך מבחינה אישית ומה קורה עם הסביבה שלך הקמישליית? היתה התפתחות תרבותית, ועד או משהו שקשור לאחדות, לאחד, לעזור?

ת: האמת היא שכל אחד היה עסוק בעניניו שלו. זאת אומרת כשחסר לך את הלחם בפה אתה לא מחפש את המותרות. אז אני דאגתי קודם כל לעבוד. אבל אני כבר הייתי בגיל כזה שגם צריך להתחתן. היתה כבר מישהי שעמדתי להתחתן.

ש: קמישליית?

ת: לא, תוניסאית דוקא, כי אני הייתי ישראלי כבר, ציוני וישראלי.

ש: היית ותיק.

ת: ותיק, מה זה, וישראלי אמיתי. אני עד היום לא ישראלי אבל אז הייתי ישראלי. התחתנתי עם תוניסאית, חתונה, אתה יודע. בשנת '73' לאחר כבר החתונה אמא שלי ז"ל נפטרה. אולי גם מבחינתי אני הפרנסה היתה קצת יותר טובה כי כבר עבדתי בדואר.

ש: אה, עבדת בדואר, לא בעניני

ת: לא, להתפרנס. הייתי דוור. אבל גם לא הפסקתי לעבוד כצורף כי שמרתי על קשרים עם אותו פרוכטר והייתי עושה לו עבודה בקבלנות בבית. אמנם גרתי בצריף, נתנו לי צריף שם בקרית אתא.

ש: אחרי שהתחתנת?

ת: אחרי שהתחתנתי, כן.

ש: באותו איזור?

ת: באותו איזור, כן. הייתי עובד בשתי עבודות, גם פה וגם פה, אז המצב הכלכלי היה קצת יותר טוב. נדמה לי שבשנת '74', אחרי מלחמת יום הכיפורים, כמובן שאני הלכתי למלחמה לחצי שנה ואחי גם היה במלחמה, אבל בשנת '74' נדמה לי היתה הכרזה של גולדה מאיר. היא כנראה רצתה לחזק את התפיסה הישראלית או אולי הגישה הישראלית לקבלת העולים מרוסיה, או לתת חיזוק לעולים מסוריה, היהודים שנמצאים ברוסיה, ואז היא אמרה, נדמה לי שמשוהו כזה, לא ברור לי בדיוק מה היא אמרה – מי שלא מדבר אידיש הוא לא נחשב כיהודי או משוהו כזה. אני הבנתי את זה כאדם פשוט שהיא בעצם פוגעת עכשיו בי ישירות לתוך הלב. כי מה זה לא מדבר אידיש? אני שעשיתי את כל המאמצים האלה, שירתתי ביחידה קרבית בצבא, אני נלחם למען המדינה, אני אוהב את המדינה, אני עובד בשבילה, משלם את המיסים, אני לא נחשב יהודי? או אולי אני הבנתי את הדברים לא בצורה נכונה כפי שהיא התכוונה אליה. אני יותר מאוחר שמעתי שהיא פירשה והסבירה.

ש: הסבירה.

ת: כן. אז אני כתבתי איזה שהוא מכתב לעיתון ידיעות אחרונות, ואמרתי שזה לא הוגן, כתבתי כמה דברים שאני אז חשבתי.

ש: ביקורת קוראים מה שנקרא.

ת: ביקורת קוראים, מכתב לקוראים, זה לא פורסם אפילו. אבל מה, המכתב הזה שאני ישבתי לכתוב אותו, ישבו איתי כמה צעירים בני גילי. אחד מהם אמר – יוסי, אם אנחנו לא נעזור לעצמנו, אף אחד לא יעזור לנו. עזוב אותך. זה שטויות. תכתוב את המכתב, נו אז מה? יכול להיות שיפרסמו אותו ויכול להיות שלא.

ש: איזה צעירים? הייתם קבוצה של יוצאי קמשילי?

ת: כן, יוצאי קמישלי שגרים בסביבה. היינו ארבעה, חמישה באותם גילאים. זה מה שנזרק שם לחלל האויר. אז אמרתי - אתם יודעים מה, בואו נעשה, נארגן את הקהילה הקמישילית כמו שראינו את הארגון בחלב. הארגון הקהילתי בחלב בעיניי הוא היה דגם מופת. בואו ננסה לעשות את זה גם. אז ניסינו את הנסיון הראשון שם לעשות באמת משהו.

ש: מה עשיתם?

ת: היה שם באותה תקופה, בית הכנסת נבנה כבר. הבלוקים נסגרו ומישהו תרם ספר תורה ועוד מישהו תרם ספר תורה. אגב, המוסדות פרוטה אחת לא נתנו לנו. זה הכל מימון עצמי ותרומות מאריה ומיעקב ושמואל ומשה.

ש: מהעדה?

ת: מהעדה וגם מאנשים מבחוץ שהיה אפשר לפנות אליהם ולקבל כסף.

ש: כן.

ת: אבל זה היה כל כך עלוב שאתה לא מתאר לעצמך. בית הכנסת הזה עלוב מאוד. אם תרשה לי אני אעצור שניה ואני אספר לך על בית הכנסת היפהפה שישנו עכשיו שהוא אחד היפים בארץ אני חושב. אתה היית

ש: של הקמישלים?

ת: של הקמישלים בקרית אתא?

ש: סיפרו לי עליו אבל אני באמת מיועד לבקר בו.

ת: אז תלך ותראה עכשיו. שם הסיפור היה כזה שאחד החברים שעלה יחד איתי לארץ, לא איתי באותו יום, אלא עלה באותה תקופה בשנת '65

ש: על מי אתה מדבר?

ת: שאלו.

ש: שאלו מה?

ת: ואללה לא זוכר את השם.

ש: אבל הוא קמישילי?

ת: לא, הוא חלבי.

ש: חלבי. לכן שאלו באמת

ת: אבל הוא גר בקרית אתא, הוא גר עם הקמישלים. היה לו אח שגר בונצואלה ואמא שלו נסעה לונצואלה, או ברזיל, אני באמת לא זוכר. הוא חזר יותר מאוחר. הוא בא לבקר אותי. ואני מתרברב, הייתה לי איזה חנות, זאתי נראית מפוארת. היתה לי איזו חנות כמו זאת, תסתכל ... אני מתרברב ואומר

שיש לי חנות תכשיטים וזה. שיהיה לך לבריאות, שיהיה בהצלחה אינשאללה. הולכים להתפלל בבית הכנסת, אתה יודע, אנחנו באמת שומרי מסורת ואל תראה אותי ככה, עד היום אני ... בית הכנסת. הוא מסתכל ואומר – יא חביבי, יוסי, שו מאלכון?

ש: שו מאלכון זה מה קרה לכם?

ת: כן, מה זה בית כנסת, בחייד? אין מה לעשות. בידנא מצארי. צריך כסף. כמה כסף, הוא אומר, כמה כסף? אומר לו - אני יודע, אולי אפילו 10000 דולר. תראה איך נחשב אצלי 10000, אפילו 10000 דולר. אומר לי – "יוסף, קאל לו לאחוכ, יעמל לי "מי שבירך" ... לו 10000 דולר". תגיד לאחיך, אחי היה החזן, תגיד לו שיעשה לי "מי שבירך" הוא מקבל 10000 דולר.

ש: מה היה שם אחיך החזן?

ת: ציון קראו לו. ציון שמעון, אחי החורג. הרי אבי קראו לו שמעון. אתה עכשיו מבין למה אחי קוראים לו שמעון ולי קוראים שמעוני.

ש: כן.

ת: האמת היא שיותר מאוחר אמרו לו – רגע, רגע, אתה קצת ממהר. אם אתה רוצה לתת 10000 דולר תבוא עליך הברכה. בוא אנחנו עכשיו נעשה משהו הרבה יותר רציני. אז ישנו אחד, משפחת ברכו מקמישלי. הם אחר כך נהיו ישראלים והבנים שלו, הוא האדון המבוגר הוא ברכו. אבל הילדים שלו הם ישראלים והם

ש: עיברתו את זה ל-?

ת: ברקו. הם ישראלים, קראו לעצמם ברקו. זה כמו ברקוביץ.

ש: שם רומני קלאסי.

ת: כן, בטח. אז לסוף מעשה האח שלו הצעיר יותר של אותו ברכו שנשוי גם עם אחותו של שאלו, של הבחור הזה, מונצואלה או ברזיל אני באמת לא זוכר איזה מדינה

ש: אירגן תרומה

ת: מכובדת ואמר – תיבנו את הטוב ביותר. הטוב ביותר.

ש: באיזו שנה זה היה?

ת: הדבר הזה הסתיים נדמה לי בסוף שנות השבעים.

ש: סוף שנות השבעים?

ת: כן.

ש: הבניה של בית הכנסת.

ת: כן.

ש: אבל כמה זמן נמשכה הבניה, ככה פחות או יותר?

ת: שש שנים, חמש שנים.

ש: אה, חמש, שש שנים? אני פשוט מנסה להבין מתי הוא היה ודיבר על התרומה.

ת: כן ...

ש: '75-'76?

ת: כן, בערך. הכסף ניתן ואנחנו כמובן היהודים הקמישלים תרמנו כל אחד את "חלקו", הרי כמה כבר יכולנו לתרום? אנחנו סך הכל קהילה מאוד עניה. אז כל אחד נתן את חלקו וככה הוקם בית הכנסת היפה ביותר. היום אולי יש יותר יפים

ש: מה שמו?

ת: יוצאי קמישלי סוריה. אנחנו התעקשנו שזה יהיה השם.

ש: יוצאי קמישלי סוריה.

ת: כן.

ש: הבנתי.

ת: התעקשנו לעשות את זה. נדמה לי אולי השם שלו זה יהודה בן-בתירה.

ש: אתה צודק, זה השם שלו.

ת: כן?

ש: על שם רבי יהודה בן-בתירה.

ת: כן, יהודה בן-בתירה, יוצאי קמישלי סוריה.

ש: או.קיי, אז זה

ת: זה בית הכנסת.

ש: זה נשמע נחמד, איך אומרים, כמבצע של כלל הקהילה.

ת: כן, אבל זו עדיין התחלה של משהו שהיה איזה מונופול של משפחת ברכו על הענין הזה של הבאת הכספים והאיש הזה איש צדיק, אני פשוט אוהב אותו, שאני חס וחלילה לא פוגע. קראו לו יעקב. הוא ישנו, אגב, גר בקרית אתא.

ש: יעקב ברכו? זה שנתן את

ת: זה שהוא אירגן את הכספים דרך האח שלו ודרך שאלו וכל זה שהגיעו הכספים. אבל הוא שמר על מונופול, אולי בצדק, שהכספים יגיעו רק לשם. כמובן שהכספים, היתה גם ביקורת חס וחלילה, הוא איש צדיק. אני לא, חס וחלילה לא פוגע בכבודו. לכן אני הייתי מנותק מהענין הזה. הם הביאו קבלנים. לא בדיוק התעסקנו עם זה.

ש: הבנתי.

ת: אבל לי היתה שאיפה בגלל אותה שיחה ראשונית לאחר דבריה של גברת מאיר

ש: גולדה מאיר.

ת: כן.

ש: זהו, זה בדיוק רציתי להגיע, נו מה יצא

ת: לי היתה שאיפה להקים מוסדות כמו שהיו קיימים בחלב ואולי אפילו להקים משהו פוליטי שיתמודד על ראשות העיר, למועצת העיר בקרית אתא. שאנחנו נוכל לשנות את מצבנו כי אם לא נתעסק עם עצמנו, אף אחד לא יגע בנו.

ש: זאת אומרת כיוון המחשבה היה ליצור בזכות אותן 40, 50 משפחות עוצמה או כוח פוליטי

ת: שאפשר להשתמש בו לטובת הקהילה. לא חס וחלילה לטובת האנשים. האמת היא שהיה יהודי שהיה אחראי, היה גבאי מה שנקרא

ש: של בית הכנסת על שם...?

ת: של בית הכנסת. שם שלו אני לא זוכר, אללה ירחמו, גבאי בית הכנסת. משאווי. מה השם שלו הפרטי? איך אני יכול לשכוח אנשים כאלה? אבל אתה רואה אני כבר שוכח. חבל. הראש כבר לא דופק.

ש: מה היה התפקיד לו?

ת: הוא היה גבאי. הוא חשש שאם אני אעשה את זה יחד עם האנשים הצעירים, הוא חשש יותר מהאחים החורגים שלי שישתלטו על בית הכנסת. זאת אומרת, שלבי ההקמה של בית הכנסת היו שם. הוא היה מקורב מעט. המונופול היה בידי ברכו. אבל הוא חשש מכל הסיפור הזה. לכן אמר – אה, אתם רוצים לעשות ראש העדה? אמרתי – ראש העדה? שיהיה ראש העדה. ככה אתה רוצה לקרוא לזה? שיהיה ראש העדה. אז הוא – ראש העדה זה אני, לא מישהו אחר. וכך אנחנו ערכנו, הצלחתי לארגן בחירות דמוקרטיות יחד עם הצעירים האלה. מחילה שאני לוקח על עצמי את הקרדיט

ש: כן, מאה אחוז.

ת: אבל זה היה העניין.

ש: מתי אירגנתם את הבחירות האלה?

ת: נדמה לי שבשנת '82 או '83 עשינו את הבחירות הראשונות.

ש: לוועד העדה מה שנקרא? איך קראתם לזה, ועד העדה?

ת: לא, יושב ראש העדה. זה יעניי הכל סתם, זה לא יושב ראש העדה. הרעיון היה להקים מוסדות כמו שהיו בחלב ולהקים גוף שיעזור לעצמו ויהפוך להיות גוף פוליטי שגם יעזור לכלל התושבים בקרית אתא. השאיפות היו פוליטיות. אני לא בדיוק הייתי יודע ולא בדיוק הבנתי את העדה שלי, את הקהילה שלי. אולי בגלל שאני גדלתי תקופה קצרה בקמישלי ואחר כך תקופה קצרה בחלב ואחר כך תקופה קצרה ברעננה. זאת אומרת לא בדיוק ישבתי עם הקהילה תקופה ארוכה כדי לחיות ולהבין את הזרמים התת-קרקעיים שקיימים בתוך הקהילה. כי אילו הייתי מבין והיה לי את השכל של היום אולי הייתי עושה את זה אחרת. ואז אנחנו ערכנו בחירות דמוקרטיות למופת. להגיד לך שאני לא מאמין שבאי מקום אי פעם נערכו בחירות דמוקרטיות מהסוג הזה. לצערי אני הפסדתי בכל אחת. אני הייתי המועמד ומשאווי זכה.

ש: הגבאי של בית הכנסת.

ת: הגבאי של בית הכנסת זכה. אמרתי לך שיש זרמים תת-קרקעיים כי האחים החורגים שלי פעלו נגדי, יש דברים כאלה. המוזר שבדבר, כי אני ידעתי פשוט מה יקרה. אם הוא זוכה אני יודע מה שיקרה. אם אני הייתי זוכה, הדברים יכלו להיראות אחרת. מה שקרה הוא זה שבמשך שלוש שנים לא נעשה שום דבר, כי הוא לא יודע וגם לא מבין את מהות העניין. הוא לא הבין מה אנחנו רוצים. הוא דיבר, אולי הוא הבין שיושב ראש העדה זה איזה שהוא תואר כבוד שמקנה זכויות יתר או דברים מהסוג הזה ולכן הוא נאבק על זה.

ש: ואתה בעצם התכוונת להקים באמצעות האגודה הזו או הארגון הזה מוסדות לחלוקת מילגות אולי

ת: בדיוק ככה. אתה קולע. לחלוקת מילגות, להעברת מידע, להכוונת חיילים משוחררים. יש לי אפילו רשימה של כל המטרות שאנחנו הצבנו בפנינו. אני בעיקר ניסחתי את הדברים והצעירים תמכו בזה. על חודו של קול נפל כל הסיפור. אבל שלוש שנים עברו ואז הצעירים באו ואמרו – בוא יוסי, עוד פעם אחת, בוא ננסה שוב. אני אומר שאולי לא כדאי לנסות שוב משום שאני מתחיל להבין קצת יותר את הקהילה שאני חי בתוכה. אני בכוונה משתמש במילים זרמים תת-קרקעיים, כי זו משפחתי ובמי אני אפגע? אני בסופו של ענין אפגע בקרובים ביותר לי. אז בואו נעזוב את זה. לא, אנחנו חייבים לעשות את זה עוד פעם אחת כי רק כך אנחנו יכולים לשנות.

ש: קדנציה היתה לארבע שנים או שלוש?

ת: שלוש שנים. ככה קבענו. אז אמרתי או קיי. הלכנו על זה עוד פעם. בפעם השניה הדברים השתנו אבל שוב, אני אמרתי לך בתחילת היום כשאתה נכנסת לפה שככל שהקהילה יותר משכילה, ככל שהיא מסוגלת להתאחד, ככל שהיא מסוגלת אולי להבין את החולשות שלך ואת החסרונות שלך כאדם, כי גם לנו יש חסרונות, אנחנו לא בדיוק סופרמנים ולא בדיוק מושלמים. זו קהילה שהיא פחות משכילה ויש לה סכסוכים רבים מדי. אחד האחים החורגים שלי אמר שהוא רוצה להתמודד.

ש: אתה מדבר על לוי מוסא?

ת: לא, אני מדבר על ציון. אחי מצד האבא. אז אמרתי – טוב, אם אתה רוצה אז אני נותן לך, מפנה לך את המקום, בסדר. לא, כי הוא לא כל כך הסתדר עם הענין הזה וגם לי לא נעים עכשיו לדבר. הוא רצה שאני אעשה לו את העבודה ובפועל הוא יקבל את התואר הגדול הזה הרם והנכבד שהוא יהיה יושב ראש העדה. זה לא כל כך הסתדר ולכך גם זה נכשל בפעם השניה. בפעם השלישית אני סירבתי בשום פנים ואופן ללכת על זה. לא עוד. לא רוצה. ואם אני רוצה לעזור לקהילה שלי

ש: במשך השנים האלה, מי נבחר דרך אגב?

ת: בפעם השניה נבחר עוד יהודי שלא היה לו מושג מה זה.

ש: היתה פעילות, היתה

ת: שום דבר, כי אין לו מושג מה הוא צריך לעשות. הוא צריך להיות יושב ראש העדה. היום לצערי אחי, זה הפך להיות כזה מין מוסד, אז אחי משה לוי הלך על זה ונבחר. מה עכשיו הוא עושה, מה הוא יודע לעשות עם זה? לצערי הרב אני מדבר על אחי, אני לא אוהב לעשות את זה, אבל

ש: אתה מדבר על לוי מוסא, לוי משה, זה שראיינתי אותו גם כן.

ת: מוסא, משה, זה אחי. אז מה הוא עושה? הוא היום נושא את התואר הזה. נו מה זה אומר? אבל אם הקטע הזה מת, אני חיפשתי לי אפיק אחר כדי לפעול כי הבנתי שאני לא יכול לנצח. אין סיכויים. יש גם, אתה יודע הרי

ש: נאמנויות.

ת: נאמנויות שונות ואפילו נאמנויות כפולות.

ש: אני מכיר את הפוליטיקה שלנו.

ת: כן, זה היה נורא ואיום. לכן הבנתי שזה לא זה. אמרתי נלך לאפיק אחר. נפלה לידי הזדמנות יפהפיה. באחת הפעמים הזמינו אותי למתנ"ס בקרית אתא, יש מתנ"סון קטן, אני הרי הייתי גר שם, למתנ"סון שם,

בית חנה נדמה לי קוראים לזה או שאני לא זוכר. לא חשוב. אמרו ששר החינוך, נדמה שלי שזה היה ב-84' או 85', שר החינוך דאז זבולון המר הכריז על שנת "יחד שבטי ישראל". נו, הכריז, נו אז מה? לא, לא, שווה לבוא לשמוע, יש איזה שהוא ראיון וכאלה, תבוא, כדאי לך לבוא. אז אני הלכתי, ישבה אישה אחת שמנה שהייתה זרה ושאר האנשים ישבו איזה חמישה ששה אנשים מבני העדה הקמישילית. היו גם שני צעירים. היא אומרת – אני מהעירייה ויש ככה לעשות ואני עבודה קהילתית ויש ככה לעשות. האמת שהיא היתה כל כך מבולבלת שהיא אמרה כל כך הרבה דברים שלא היה מובן מה היא רוצה. אז אני אמרתי לה – גבירתי, רגע אחד, רגע. אולי אנחנו נעשה יום תרבות ונציג את הדברים היפים של העדה הסורית-קמישילית במסגרת המופע שאתם רוצים לעשות, מופע קיץ כזה. אמרה לי – כן, זה מה שאני רוצה. – טוב, אם זה מה שאת רוצה בואי ננסה לעשות את זה. – לא, אני אעזור לך, אתה תעשה. – אני אעשה. אז עשינו את זה לראשונה, קראנו לזה יום תרבות. אגב יש לי קסטה

ש: יום תרבות שלי?

ת: יום תרבות לעדה הקמישילית הסורית.

ש: מתי זה היה בפעם הראשונה?

ת: נדמה לי 84', כי יש לי קלטת וידאו שצילמו.

ש: זה היה ליד בית הכנסת או בתוך בית הכנסת?

ת: יש גן שהיום קוראים לזה גן עופר בקרית אתא

ש: אה, הבנתי, באחד הגנים הציבוריים.

ת: כן, בגן הציבורי שם, זה היה הפנינג, אנשים באו וכל העדות. היו גם נדמה לי בוכרים אז, קצת בוכרים.

ש: אה, לא רק לעדה הקמישילית, אלא לכל עדה היתה הפינה שלה מה שנקרא.

ת: לא רק לעדה, כן. אז אנחנו הבאנו טאבון, הבאנו מירושלים. הבאתי את המשורר, גם כן אחד מקמישילי, בן גילי.

ש: משורר?

ת: משורר, כן. תיכף אני אגיד לך את השם שלו, ריבנו של עולם, אני גמור עם השמות האלה, גמור. בחור חמד. טוב, אני אדלג, מה לעשות, אני מצטער מאוד אני לא יכול לעזור לך. פשוט הראש לא תופס את השמות.

ש: נמצא בטח באחד ... מופיעים בטח

ת: בטח

ש: באיך אתה קורא לזה ירחונים או איגרות או

ת: לא, משהו שנתי. הוצאנו איזה "סיוון"

ש: אה, שנתון?

ת: כן שנתון.

ש: נקרא "סיוון"?

ת: "סיוון". בטח מוזכרים

ש: נמצא באחד מה"סיוונים"?

ת: כן, כן.

ש: יפה. בסדר.

ת: אז את היהודי הזה הבאנו אותו כדי שיתן גם כן קטע של שירה ולהקה, מוסיקה, רקדנים. אני ארגנתי את הרקדנים ועשיתי שתי להקות של צעירים יותר ובוגרים יותר. עשינו אני חושב ערב יפהפה

ש: הכל על פי מסורת קמישלי?

ת: הכל על פי מסורת קמישלי והכל בחינם אין כסף.

ש: בהתנדבות.

ת: התנדבות. אני סגרתי את העסק ורצתי לירושלים ודיברתי לקהל הקמישלי בבתי הכנסת ועם אנשים שיתרמו ביגוד ועוד מרכיבים תרבותיים אחרים.

ש: איפה הם בירושלים, באילו מקומות?

ת: האמת היא שיש אזור שם שיש בו ריכוז שקוראים לו קטמון. בירושלים יש ריכוז שם של יהדות קמישלי, זה אבו-היג'ה. אנשי הכפר הזה שפעם סיפרתי לך בהתחלת השיחה אז הם רובם מרוכזים בקטמון, אבל יש כמובן בגילה ויש במרכז ירושלים. אני פניתי לכולם, לכל מי שיכל רק לעזור בחלקי לבוש או בדברים אחרים. יש רקמה מיוחדת או רקמת סל, אני לא יודע אם אתה פעם ראית אותה. יש רקמה, עושים "סינייה", זה מגש שמגישים בו אוכל עשוי מקנה סוף עם רקמה יפהפה. או "מעאפה". יש משהו, אתה רואה, אפילו בעברית אני כבר שכחתי להגיד את זה.

ש: אתה מדבר על

ת: על זה שעושה את האויר, נו איך קוראים לזה? אתה רואה, גם אתה שכחת. מניפה. אתה רואה? יש מניפות מיוחדות עם רקמה מיוחדת. דברים מהסוג הזה. מאכלים כמובן. עשינו אני חושב ערב יפהפה ונפלא. המרכיב הדתי לא היה קיים, זאת אומרת נעלם. שנה אחרי זה בני הקהילה נהנו, העירייה נהנתה הרבה יותר מאשר, כי אנחנו תרמנו לה בחינם. כל הדברים שלנו עשינו בתוכנו. לא ידענו אפילו שאפשר יהיה לקחת מהם כסף, כי אם הוא מכריז שר החינוך על "יחד שבטי ישראל", היה צריך גם להקציב כסף, נכון? אפילו לא חשבנו על זה. תשמע תמימות לאיפה היא יכולה להגיע.

ש: כן.

ת: סוף מעשה חשבנו ששנה אחרי זה אנחנו נעשה את זה, אבל נעשה את זה בצורה יותר טובה ונשים גם את המרכיב הדתי. ישנו רבי יהודה בן-בתירה, זה אחד התנאים הגדולים שמת... שיש לו שם את הקבר. אנחנו היינו עולים מדי חג השבועות לקבר ויש לנסות ולחדש את הדבר הזה עם מרכיבים חילוניים כמובן, עם ריקודים וכאלה. אתה היית פעם בהילולה?

ש: לא, אבל שמעתי עליה.

ת: יש לי את הקלטות. וכך היה. שנה אחרי זה לא בדיוק הצלחנו, לא היה כסף מספיק, אני לא התפנית, לא הצלחנו. שנה שלישית הנסיון הצליח ונתנו לזה שם כבר – הילולת רבי יהודה בן-בתירה. אותו משאווי, הרי מה אני אגיד לך, זה טבעי בין פוליטיקאים שכל אחד, להצלחה יש הרבה אבות, כל אחד מייחס את ההצלחה לעצמו. אז בסדר, אז הוא אומר שהוא היה בעל הרעיון והוא שיזם. זכרנו לברכה, זכר קדוש לברכה, אני לא חס וחלילה אומר עליו מילה רעה.

ש: הוא תרם משהו.

ת: תרם, בודאי. אין ספק שהוא תרם. אבל מחילה שאני אומר, החבר'ה הצעירים האלה שהיו, לא יודע למה, אני באמת חבל שלא, אם הייתי יודע הייתי נותן לך את השמות שלהם. פשוט אתה לא רואה אותם הרבה זמן, זה 12 שנה, בורה לי השם.

ש: כן, ברור, זה טבעי. אין לך מספיק ...

ת: חבל לי, אתה יודע. אנחנו עשינו את רוב העבודה. את העבודה הקשה אנחנו באמת ביצענו אותה. אבל לא חשוב. שנה אחרי זה זה עבד אז עשינו את זה כי המרכיב הדתי היה חשוב ...

ש: זאת אומרת בשנה השניה זה לא בוצע.

ת: לא בוצע. שנה שלישית זה בוצע. אז אותו משאווי וגם אחי, אני אז נדמה לי עברתי בשנת '86 אני עברתי לכאן, אז הוא התקשר אלי אחי מוסא ואומר – יוסי, מה עושים? אמרתי לו – אל תדאג, אני בא הכל מארגן לך שם. כך היה. זה א' בסיוון אגב ההילולה. סגרתי את העסק, הלכתי לשם, אירגנתי מה שאירגנתי, סידרנו את המקומות, אתה יודע, צריך לשים שם כל מיני יוטות ולשים שולחנות

ש: במה.

ת: במה ודברים כאלה, רמקולים, ומי עולה ומי מדבר ומה מדבר. יש כל מיני דברים ואחר כך ריקודים.

ש: והכל על בסיס המורשת של העדה הקמישלית?

ת: כן, זה הפך להיות. זה בהתחלה לא בדיוק. זה הלך והגיע למצב של, אז אני הייתי מנחה את ההילולה, אבל אני בעצם הייתי מארגן את הדברים, מחבר את הקצוות. אחי מוסא שיהיה בריא יש לו בעיה. אם אתה מראיין אותו הוא לא יכול לדבר. אם הוא צריך לדבר לפני ציבור הוא נאלם דום.

ש: פחד קהל אולי.

ת: הוא נאלם דום, הוא לא יודע, יש לו פחד קהל. אני הייתי מארגן ומסדר את הדברים, כמובן אני הייתי מנחה את הערב וגם כותב לו כמה דברים שהוא יגיד אותם ויחזור עליהם כמה פעמים. זה לאט לאט הפך להיות מוסד, פשוט

ש: נוהג קבוע. מאז.

ת: קבוע, מדי שנה, מאז. זה החלק התרבותי של העניין. מה זה נתן לקהילה מבחינה תרבותית, זה יותר מאוחר אפשר לשפוט. אבל מבחינה כלכלית הנסיגה המשיכה להיות יותר חריפה ויותר חריפה. אני חשבתי לפני שאני אעזוב

ש: הנסיגה הכלכלית זאת אומרת הבעיות הכלכליות שלך אישית ...

ת: לא, לא שלי, לא.

ש: אה, של כלל העדה הקמישלית.

ת: של כלל העדה. אני שלי דוקא השתפר, הלך המצב והשתפר כי אני הלכתי ועשיתי איזה שהוא עסק והסתדרתי. אבל היתה נסיגה מבחינה כלכלית ...

ש: בשנות השמונים?

ת: כן, בשנות השמונים כי גם סגרו אז באותה תקופה את אתא. רוב בני העדה עבדו באתא. אז הם יצאו לשווקים והתחילו לעבוד בשווקים. היתה נסיגה

ש: תסלח לי, העלית כאן נקודה מאוד מעניינת. הקמישלים מאז שהם הגיעו לקרית אתא בעצם עבדו בבית החרושת?

ת: לא כולם אבל רובם עבדו שם.

ש: זאת אומרת שכאשר המפעל נסגר אז חלק מהם סבלו, קיבלו פיצויים, רצו לפתוח בטח עסק.
 ת: כן, בזבזו את הכסף בסופו של ענין. לא בדיוק מודעים איך מנהלים עסק בישראל. זה דבר לא של מה בכך. היתה נסיגה כלכלית ונסיגה כלכלית כמובן גם יש מאחוריה גם נסיגה תרבותית, אין שום ספק בענין הזה. אלה דברים שלובים. הם ברובם עובדי שוק. המצב הלך והידרדר ואני אמרתי לעצמי שהדבר היחיד שיכול לפתור את הבעיה זה רק כוח פוליטי. זה רק לרוץ למועצת העיר או לראשות העיר בקרית אתא, ויש לנו את הכת. אבל זה שוב פעם לא הצליח. אני מאשים את עצמי, לא רוצה להאשים אף אחד אחר, בגלל ...

ש: על איזו שנה אתה מדבר? בחירות לאיזו שנה?

ת: נדמה לי שהבחירות האחרונות היו מתי? הבחירות האחרונות, אני פשוט לא זוכר

ש: של שנות השמונים?

ת: של שנות השמונים, כן. לא '88.

ש: היה לפני, אז '84.

ת: כן, '84 אני חושב. משהו כזה. בין לבין.

ש: אמצע שנות השמונים.

ת: כן. שאפשר להכין את התשתית לשנת '88 כי עומדות להיות בחירות. הבנתי שאין לי שום צ'אנס להגיע משום הפחד שלהם ממני או דברים מהסוג זה. כי יש מרכיב של קנאה גם לצערנו הרב, של למה שזה ירוויח ואני לא, בוא לא ניתן לו, וכאלה דברים. ככה החלטתי להגיע לכאן, לקרית גת.

ש: אז עזבת, זאת אומרת הענין של ההשתלבות הפוליטית האישית שלך לא צלח שם בקרית אתא מבחינה מקומית של העיר?

ת: נכון.

ש: לא צלח, ואז אמרת – או.קיי, אני עוזב את קרית אתא ועובר לגור פה בקרית גת.

ת: כן.

ש: הבנתי. עכשיו תגיד לי, בקרית גת לפני שעברת, יש כאן קמישלים או קהילה?

ת: האמת היא שאתה עכשיו מציג את זה כאילו הסיבה העיקרית לעזוב את קרית אתא היה הנושא הפוליטי שאני לא צלחתי שם והחלטתי לעבור מקרית אתא לקרית גת. מה שזה לא נכון.

ש: לא, לא. לא זו היתה השאלה שלי.

ת: הסיבות, היו עוד כמה סיבות שם

ש: אני שואל למה הגעת לקרית גת דוקא ולא למשל למטולה?

ת: אני אגיד לך, הגעתי לקרית גת, קודם כל הסיבה הזאת היא סיבה אחת והיא שולית יחסית לשאר הסיבות שהיו וזה פחות מעניין כי אלה דברים אישיים.

ש: אישיים, או.קיי.

ת: אז הסיבה שקרית גת ולא מטולה זה בגלל שהמשפחה של אשתי גרים כאן.

ש: הבנתי.

ת: אז יש לנו עורף מה שנקרא חברתי. אתה יכול לפנות, לדבר, להיות בקשר. ככה הגעתי לקרית גת. רק הגעתי לקרית גת, ריבוננו של עולם, זה משהו מוזר. ברגע שהגעתי עטו עלי כמו עורבים על טרף.

ש: מי עט?

ת: פוליטיקאים למיניהם. עוד לא הספקתי אתה יודע להתישב כאן וכבר מישהו רצה לערב אותי בפעילות פוליטית כזאת או אחרת.

ש: מה זאת אומרת? איך ידעו בכלל שאתה

ת: הרי נפגשים, מדברים, שומעים אותך איך אתה מדבר, מה מידת הרהיטות של הדברים שלך וכאלה דברים. האמת היא שהגעתי לקרית גת, סיפרתי לך, נכנסתי לפעילות הציבורית. בתחילה בארגונים וולונטריים ללא קשר עם פוליטיקה, כמו ברוטרי, יותר מאוחר הפכתי להיות נשיא של רוטרי. אחר כך קיבלתי תפקידים כמו מלב"י, זה המרכז לאביזרי בית ישנים שחילקנו אותם לעניים. חילקתי במסגרת הזו 30 טון תפוחי אדמה, אגב. עסקתי קצת בעיתונאות

ש: מקומית.

ת: מקומית.

ש: וגם בידיעות.

ת: כן. הייתי גם בפעילות מפלגתית, דובר הליכוד. כתבתי כמוכן מאמרים בעיתונות בנושא הזה, גם פעלתי במסגרת המפלגה בעיר. הייתי יושב ראש הועד השכונתי. אגב נבחרתי פה ברוב מדהים. אני אראה לך את מספרי הקולות שקיבלתי ביחס למתמודדים האחרים.

ש: איזו שכונה זו היתה?

ת: שכונת גליקסון, איפה שאני גר.

ש: אה, כן.

ת: שם הוצאנו עיתון "גליקסון". עשינו גם נטיעות טו בשבט, עשינו עוד מסיבות פורים וכאלה.

ש: מה שאני מבין מכל ה, בעצם אתה, האישיות שלך היא אישיות שמביאה אותך להיות פעיל מבחינה ציבורית. לכל האורך, גם בבניית בתי הכנסת ובכל מה שקשור.

ת: זו האמת.

ש: אני מבין שזה גם הוביל אותך לכתובה עיתונאית שהיא דוקא קשורה לעדה.

ת: זה נכון, משום שזה הדבר הכי חשוב לי והכי יקר לי. זוהי מורשת שחבל לפספס ולהפסיד אותה ואם לא יהיה מישהו שיתעד את זה באיזו שהיא צורה אז זה בעצם ילך לאיבוד.

ש: אז אנחנו עוסקים בחוברות "סיוון" שהוצאת.

ת: החוברות כללו קודם כל על תולדות יהדות סוריה שאספתי מכל מיני מקומות. גם קטעי עיתונות שהם רלוונטיים לקהילה הסורית הקמישליית במיוחד, כמו החרמת הרכוש של יהודים בסוריה ... המודיעין שהגיע לידי המסמך הזה. כמוכן גם קטעי עיתונות אמרנו, ראיונות עם יהודים מקמישלי מסוריה. דוד צאלח אגב הוא גם ממשפחה עשירה מאוד.

ש: דוד צאלח לוי?

ת: נכון. הוא איש גם ממשפחה מאוד עשירה. נדמה לי שיש פה כמה משפחות עשירות שהשמות שלהם מופיעים כאן. או למשל קח לך בחוברת "סיוון", יש למשל על דוד אלרואי, המשיח הכורדי אם תרצה או הסורי.

ש: רגע, דוד אלרואי מי זה?

ת: זה היה משיח השקר שקם בסוריה כדי לכבוש את ירושלים.

ש: במאה ה-12?

ת: במאה ה-12, נכון.

ש: באזור הג'זירה?

ת: באזור הג'זירה.

ש: מכאן אני מבין, לכן קרוי הכפר הקמישלי-כורדי שלי טבעון אלרואי? זה על שמו?

ת: נכון, אתה צודק בהחלט, זה על שמו.

ש: ... סוף סוף קישרתי.

ת: הנה, בבקשה.

ש: הבנתי.

ת: יש לי שירון קטן שנכתב בחרוזים על זכרון שלי מעיר המולדת שלי קמישלי. אם יש זמן אז אני אקריא את השיר הזה.

ש: בבקשה.

ת: "קמישלי". זוכר את עיר מולדתי, נופי ילדות. עיירה ששכנה בצומת גבולות סוריה-תורכיה-עיראק, שלוש מדינות. עיירה יפה בעלת ייחוד. זוכר את בית הכנסת היהודי, בית הספר שנסגר שלמדו בו הילדים, על ידי הצבא כפגיעה ביהודים. זוכר אני את חנותו של אבי. זוכר את עיירת הספר, זוכר את בתי החימר, את רחובות העפר. את בת השכן, וכל השאר. זוכר משחקי ילדים תמימים על רצפת הבטון של השכנים. זוכר מריבות וויכוחים, בדיחות גסות וצחקוקים. זוכר את האבנים סביב ביתנו שהיוו גדר, את עץ התות באמצע החצר, את מקומה של הבאר. זוכר את קול אימי שצועקת תיזהר. עוד הרבה בזכרון נותר מקמישלי עיירת הספר. ובזכרון עדיין נשאר הטעם המתוק המר."

ש: יפה מאוד. מפי שמעוני יוסף.

ת: אני כתבתי את זה.

ש: כן. כן. נחמד מאוד. אז יש כאן אני מבין בחוברת כל מיני דברים. גם עניני תרבות, גם עדויות על מצב היהודים

ת: גם היסטוריה, גם דוקומנטים חשובים שהגיעו לידינו כמו החרמת הרכוש היהודי. אבל הנה אני עכשיו רואה דמויות מקמישלי למשל, יש לך המון שמות. לא יודע אם אתה תזדקק להם. הנה אלו בוגן ויעקב נחמו, חכם שמעוני זה אבא של עבדך הנאמן. מה עוד? צמח אלחלאק, משפחת בתירה, יהודה נחום, זה אביו של שמשון שאתה ראינת. משה נחום, זו המשפחה העשירה שסיפרתי לך שהם קרובי משפחה שלנו.

שלמה ובסו קסירה. מרדו נג'אר. אלו' היאט. דוד כהן. יהודה אלמות. מירו ששון. עזור דודו. יהודה בן שמואל פרחו, זה שגר ברעננה, שאחד מהם היה גר ברעננה.

ש: לא ציינת את השם שלו.

ת: שכחתי.

ש: בסדר, מאה אחוז.

ת: שמואל משמוש. בן מכלוף דודו. יצחק ג'זראווי, מהג'זירה. שמואל פרחו. אברהם בתבו. יצחק ומכלוף יהודה. מכלוף ורדי. מכלוף דודו. יצחק קסה. צאלח אברהם צאלח. שלמה פראג' צמח, זו משפחה עשירה מאוד. ומשפחת רחימה כמובן.

ש: רחימה, זאת שסיפרת לי קודם. זה מאוד מענין

ת: רגע, רגע.

ש: אה, יש עוד?

ת: משפחת אברהם רחימה, זה מכפר אבו-היג'א כפי שאמרתי לך. סלים רחימה. עמו מטלוב, זה הסבא שלי. וכמובן חכם שמעוני שזה אמרתי לך אבי זכרונו לברכה. יוסף פנחס. מועלם ברוך. חכם מרדכי. ג'מיל עבדו בסלו - בצלאל.

ש: אלה היו שמות של אנשים חשובים אני מבין. גם מנהיגים, גם סוחרים עשירים וגם רבנים וחכמים.

ת: נכון.

ש: אם כך אני רואה כאן גם הרבה נימה של מסורת, של דת, עניני דת גם כן.

ת: בודאי.

ש: כמה פעמים הוצאת את החוברות האלה, את השנתונים האלה?

ת: האמת היא שבידי רק שניים. אני חושב שאני הוצאתי לפחות ארבעה חמישה. כן, הם לא נמצאים, פשוט לא יודע איפה למצוא אותם. נעלמו לי. היו לי, הייתי צריך לשמור, אבל נעלמו.

ש: לאן העברת אותם בדרך כלל?

ת: אני הבאתי את זה להילולה ב-1 לסיוון וכדי לכסות את ההוצאות נתתי את זה בשקל אחד או משהו כזה, אז גם לא קיבלנו, לא חשוב.

ש: למי עוד העברת את זה? לארכיונים? לספריות?

ת: לא לא, אני חילקתי את זה רק לבני הקהילה הסורית-קמישליית.

ש: בהילולה?

ת: כן, באו ולקחו.

ש: הבנתי. ואתה אומר שלפחות חמש פעמים זה הוצא. זאת אומרת חמש פעמים רצופות.

ת: כן, כן.

ש: חוץ מזה היתה לך כתיבה נוספת?

ת: בנושא יהדות סוריה?

ש: קמישלי בעיקר.

ת: כן, האמת היא שכתבתי בנושא הזה כדי להוציא את יהדות סוריה. הרי אנחנו הקמנו, אני סיפרתי לך, הקמנו עמותה משותפת של קהילת קמישלי עם קהילת חלב בדמשק.

ש: לא סיפרת לי.

ת: הנה, אני עכשיו אספר לך.

ש: מתי?

ת: נדמה לי בשנת '90 עשינו את הדבר הזה.

ש: אתה מדבר על ההתאחדות?

ת: כן.

ש: אה, ההתאחדות

ת: אתה דיברת עם יוסף קלאש, נכון, שהוא המזכיר?

ש: כן, כן.

ת: אז אנחנו, כתבתי בעיתונות על הנושא הזה כדי לעורר דעת קהל בישראל.

ש: בשנת '90.

ת: כן. יש לי הרבה מאמרים שמדברים על הנושא הזה.

ש: מצולמים? כלומר יש לך את

ת: יש לי אותם פה ...

ש: בסדר, מאה אחוז. אתה היית נציג של העדה הקמישלית בהתאחדות?

ת: כן, ונתנו לי תאר כבוד שאני יושב ראש המועצה של האיחוד הזה בין שלוש הקהילות. אני הייתי יושב

ש: עוד פעם, מה היה?

ת: אני מוניתי, לא ממש נבחרתי משום שלא היו בחירות דמוקרטיות וכאלה, אבל מוניתי כיושב ראש המועצה של

ש: המשותפת.

ת: המשותפת של שלוש הקהילות, של חלב, דמשק וקמישלי.

ש: נחמד מאוד. מה מאחורי התפקיד הזה?

ת: אני הייתי אמור לרכז אנשים ולהגיע לכנסת להפגנה משולבת עם עולי תימן. לצערנו אותו יום שהיה מתוכנן וכבר כל הדברים היו מוכנים, האוטובוסים מוכנים, האנשים וכאלה, זה אחד הדברים שאני הייתי אמור לבצע, ירד גשם ושלג והכבישים לירושלים נחסמו. אני נאלצתי פשוט להודיע בטלפונים ולבקש מאחרים שלא יבואו. אבל פלא הדבר שאני כשישבתי בבית והסתכלתי בטלוויזיה דוקא היהודים התימנים כן הגיעו לכנסת כדי לעשות מפגן מאוחד להוציא את יהדות סוריה ויהדות תימן במשולב. אנחנו ניסינו לשלב גם את זה ביחד.

ש: אלה שתי נקודות מעניינות שאתה מעלה. זו פעם ראשונה שאני שומע על ההפגנה הזו.

ת: מה, לא ידעת על זה?

ש: לא ידעתי על זה בכלל. פעם ראשונה שאני שומע על זה. אתה אומר שבמסגרת ההתאחדות בשנת

1990, אתה זוכר מתי?

ת: '91, '90. באמת לא זוכר.

ש: אה, '91, '90, ... בחורף של אחת השנים אמרתם שאתם הולכים לקיים הפגנה גדולה למען הוצאת

ת: בתוך משכן הכנסת.

ש: כמה אוטובוסים הוזמנו לענין הזה?

ת: הזמנו שלושה אוטובוסים.

ש: שהיו אמורים לצאת מראש פנה 3 בתל-אביב?

ת: ראש פנה 3 אבל גם במקומות אחרים.

ש: זה היה אמור לעשות איסוף?

ת: נכון.

ש: ממשרדי הארגון של ההתאחדות של יוצאי סוריה היה אמור לאסוף מפגינים ולהעלות אותם וככה

להגיע לירושלים.

ת: בתוך משכן הכנסת.

ש: וזה בוטל בגלל מזג האוויר?

ת: נכון.

ש: נקודה נוספת שמעניינת היא האם אתם לא קיבלתם, אולי אתה לא אומר לי, סלח לי שאני משתמש

במילה הזו, את כל האמת, אבל אולי אם מישהו היתרה בכם ואמר לכם שלא תעזו לעורר את הענין, יש

צנזורה, שלא תעשו רעש? היה מישהו כזה?

ת: תראה, אני לא שולל את הענין הזה שזה יכול להיות, אבל לי לא נאמר. למה אני אומר שאני לא שולל?

משום שבשנות השבעים היתה קבוצה אחרת, חוץ מהקבוצה שאני נמניתי עליה בקרית אתא, שחשבה

אותו הדבר מה שאני חשבתי, שהם גרו בתל אביב וכיהוד בעיקר. אנחנו יצרנו יותר מאוחר קשר יחד.

אותה קבוצה גם מיהדות קמישלי

ש: שגרה ביהוד?

ת: שגרה ביהוד.

ש: עוד משפחה?

ת: כן, כמה משפחות שהם ניסו לעשות אותו הדבר מה שאני עשיתי.

ש: כמה משפחות באמת גרו שם?

ת: ביהוד היו ארבע, חמש משפחות, משהו כזה.

ש: ואותן ארבע, חמש משפחות

ת: ניסו לעשות הפגנה בתוך תל אביב כדי להפגין למען יהדות סוריה. אני יודע

ש: מי אירגן אותם?

ת: הם אירגנו. מי צריך היה לארגן אותם?

ש: הם התארגנו לבד?

ת: כמו שאני ניסיתי לעשות באותה תקופה בקרית אתא, אני לא הייתי גאון הדור והמצאתי משהו, מישהו

אחר חשב אותו הדבר ועשה בתל-אביב. הם הלכו אפילו, היו כל כך תמימים כמו שאני הייתי באותה

תקופה, שהם הלכו אפילו למשטרה וביקשו אישור הפגנה וכאלה. נאמר להם אז, הביאו להם איש מהמוסד שאמר להם – זה אתם לא עושים. אנחנו מטפלים בנושא יהדות סוריה בערוץ החשאי ותעזבו את זה ככה זה יותר טוב ליהדות סוריה ולנו.

ש: איך אתה יודע את זה?

ת: זה מה שאני שמעתי מפיהם. אני אומר את זה מתוך שמיעה לא מתוך ידיעה.

ש: זאת אומרת, אתה דיברת עם מישהו מיהודי קמישלי שחי ביהוד?

ת: מיהודי קמישלי שחי ביהוד שהוא התכוון לעשות את ההפגנה ולו נאמר – אדוני, תרד מהענין.

ש: מתי הם רצו לעשות את ההפגנה שלהם, באיזו שנה?

ת: אני מעריך שזה היה בשנות השמונים, ככה אני מעריך. או השבעים המאוחרות.

ש: הבנתי. נקודה נוספת שמעניינת היא ההשתלבות של המאבק למען הוצאת יהודי סוריה עם יהודי תימן.

היו קשרים בין הארגונים למען עבודה משותפת?

ת: כדי לענות לך על השאלה הזו אני חייב להסביר לך את המבנה שאנחנו בנינו לעמותה המשותפת של ההתאחדות של כל היהדות הסורית. ראש ההתאחדות היתנה תנאי די חריף, משה ששון שהיה שגריר שלנו במצרים, שהוא יעמוד בראש העמותה והוא יראה לנכון ללא מחוייבות כלפי אף אחד שהוא יידווח את מה שהוא יראה לנכון לדווח.

ש: לחברי המועצה?

ת: לחברי המועצה. יש חלק מהמידע שהוא לא הגיע אלי. אני מאמין שהוא יצר גם את הקשר עם יהדות תימן כי הפאן, ההילה וההוד וההדר והתפארת, הוא מעוניין לקחת את זה לעצמו. מקובל היה עלי ועל רוב האנשים שם, לא מעניין, לא מפריע. הוא כנראה יצר את הקשר עם ראשי היהדות התימנית ודרכו אנחנו פעלנו. זאת אומרת מקור המידע אז היה משה ששון.

ש: אני מבין שגם פעלתם עם ארגונים אחרים, נדמה לי גם עם הרוסים היה משהו משותף?

ת: לא. אני הצלחתי ליצור באופן אישי קשר עם ארגון הסטודנטים היהודיים העולמי, שקראו לזה WIJS. אני אבדוק את זה אם אני לא טעיתי בשם.

ש: ... שם כתבה, בטח ראיתי.

ת: החבר'ה הצעירים האלה מלאי רצון ומרץ.

ש: זה היה התפקיד שלך במסגרת ההתאחדות?

ת: יוזמה אישית. לא מישהו אמר לי לך תעשה. אני פשוט רציתי כי היתה לי הזדמנות לפגוש אחד כזה, את אחד הסטודנטים, ואני סיפרתי לו את מה שאני מנסה לעשות והוא אמר – בוא, אנחנו ננסה לעזור. הוא עשה שני דברים, אותו בחור. הם באו לכאן יותר מאוחר, ראינו אותי, דיברו וכאלה. הם אגב ישבו פה כמו שאתה עכשיו יושב. אבל עשה שני דברים שבעיניי היו הדברים הכי חשובים. הדבר הראשון הוא אמר – אני מבקש ממך, שמעוני יוסף, שתבוא ותתן הרצאות על נושא יהדות סוריה על כל מה שאתה חושב. אם זה רקע היסטורי ואם זה מצב עכשווי או מצב של שנת 65', מתי שאתה זוכר, שארגנו הסעות לתלמידים בבתי ספר תיכוניים בירושלים.

ש: הוא ... ביקש ממך לתת הרצאות בבתי ספר תיכוניים?

ת: אמת.

ש: מילא לפני סטודנטים אני מבין, מה פתאום אתה צריך תיכונים?

ת: הוא חשב הבחור הזה מסתבר שחשב שעל ידי זה שאנחנו נעביר את המודעות לתלמידים האלה, נוכל לגייס אותם גם להפגנות שתיכננו

ש: ... הפגנה, או קיי.

ת: לרתום אותם לפעילות שלנו ולהפגנה.

ש: כן.

ת: יותר מאוחר, הדבר השני שהוא עשה יחד איתי, האמת שאני נותן לו את כל הקרדיט. את רוב העבודה הוא ביצע.

ש: מי זה האיש הזה, הבחור הזה?

ת: להגיד לך, אני יודע שהיתה ילדה גם סורית קמישלית שם שעבדה יחד איתו, היתה סטודנטית. אחיה עורך דין פה. אתה יודע, השמות ברחו לי. אם לא הייתי קורא כאן, לא הייתי זוכר.

ש: בטח השמות נמצאים.

ת: כן. אחיה עורך הדין שהיה פה בקרית גת, אתה בטח אם תזכיר את זה למישהו הוא יגיד לך את השם שלו. הוא היה היועץ המשפטי של קרית גת. יהודי מקמישלי. הבחור הזה הוא לא היה סורי. זאת אומרת מארגון הסטודנטים העולמי, הוא לא היה סורי. אבל הוא היה אדם פעלתן, אדם כשרוני מאוד, אני מאוד הערכתי אותו. הוא הצליח לארגן הפגנה ענקית ליד הכותל והוא הצליח לרתום את העדה

ש: באיזו שנה?

ת: זו היתה שנת נדמה לי '91 או '92. באמת לא זוכר. בערך, בקירוב.

ש: ליד הכותל אבל, בירושלים?

ת: כן, ליד הכותל, בירושלים. הוא הצליח לרתום את הרב הראשי אליהו להפגנה הזו. הוא עשה את הכל והוא ביקש שאני אהיה אחד הנואמים שם. לצערי, אני קודם כל מברך אותו. הוא עשה דבר נפלא. הדליקו נר חנוכה והזכירו, אה, היתה חנוכה. אתה רואה, הנה אני זוכר

ש: היתה חנוכה.

ת: היתה חנוכה. אני לצערי הרב לא יכולתי להגיע להפגנה ולא השתתפתי בה. אבל הוא עשה את המעשה הנפלא הזה. זה ארגון הסטודנטים WIJS. הם היו מוכנים לעזור לנו גם בתחומים אחרים, אבל אני לא בדיוק הבנתי מה אפשר להפיק מהחבר'ה האלה הטובים.

ש: התפקיד שלך במסגרת ההתאחדות היה מסויים. הגדירו לך את התפקיד, נכון?

ת: לא היתה הגדרה מסויימת. האמת שבארגונים מהסוג הזה, בעמותות, מה שאתה יודע לעשות ומה שאתה רוצה לעשות תעשה ובזה נגמר הענין. זה לא, אז אני החלטתי שאני אהיה הדובר ואני אהיה גם כותב בעיתונים ואני אארגן וזה מה שאני אעשה. לא היתה הגדרה או משהו כמו בכנסת, תפקיד מוגדר, אתה את זה וזה אתה עושה. לא היה דבר כזה. גם לא היו בחירות דמוקרטיות

ש: אז מה היתה באמת הפעילות שלך במסגרת ההתאחדות?

ת: מה שאני ראיתי בתפקיד שלי בנושא הזה שאני יותר אעורר את דעת הקהל, כמה שאני רק יכול.

ש: זאת אומרת קשר עם עיתונאים?

ת: קשר עם עיתונאים, קשר עם ציבור רחב, קשר עם אנשים כמו סטודנטים וכאלה שאני יכול לעורר את דעת הקהל ולהעלות את הנושא של יהדות סוריה לדיון הציבורי, כי כפי שאני שמעתי ממך לפני כמה דקות, אתה בעצמך לא ידעת שקיימים בכלל יהודים בסוריה.

ש: בזמנו.

ת: בזמנו, כן. אז יש אנשים היום שחושבים שלא היו יהודים בסוריה או אין יהודים בסוריה. לכן היה חשוב

ש: אין יהודים מסוריה בארץ.

ת: אין יהודים מסוריה בארץ, טוב, בסדר, תיקנת טעות. לכן המודעות היא חשובה מאוד. בכל מקום שרק יכולתי להכניס ידיעה או מאמר או משהו כזה בעיתונות, עשיתי את זה. על כל במה ניסיתי לעלות ואפילו אתה יודע מה, הייתי לפעמים הולך, אני לא מדבר על ארועים פוליטיים שאם הייתי מדבר תמיד הזכרתי את יהדות סוריה ותמיד העליתי כדי להחזיר את זה לדעת הקהל. אפילו בארועים, אתה יודע מה, קוראים לזה ארועים פרטיים, חתונות, בר-מצוות וכאלה. אם היה מזדמן לי לברך אני הייתי מעלה את הנושא של יהדות סוריה ומבקש שבשנה הבאה בעזרת השם יהיו איתנו וכאלה.

ש: כמה זמן היתה הפעילות שלך במסגרת ההתאחדות?

ת: הפעילות הזאת השתרעה בסביבות חמישה חודשים. היא נותקה בגלל סיבה אחת טובה אני חושב. אחת מהפעילויות, זימן אותנו משה ששון יחד עם ידיד ועם יוסף קלאש

ש: מנחם ידיד.

ת: מנחם ידיד כן ויוסף קלאש, זימן אותנו לכנסת לפגוש כמה חברי כנסת. היתה שם נטייה פוליטית מובהקת. למשל נפגשנו עם פרופ' שמעון שטרית שהוא אז היה נדמה לי שר משהו, לא זוכר. ש: הדתות.

ת: שר הדתות? יכול להיות. כשהעלינו בפניו את הנושא, אגב היה איתנו תוסיה כהן

ש: דרך אגב, זה כבר בתקופת רבין.

ת: כן, בתקופת ...

ש: אז הוא היה שר הדתות.

ת: כן. תוסיה כהן, עורך הדין המפורסם הידוע, הוא גם כן אגב סורי, הוא היה איתנו גם בישיבה. אני שמעתי ששמעון שטרית אומר ומכוון אלי את הדברים יותר מאשר לבוגרים יותר, כי אני הייתי הצעיר. הוא אמר – אני אעשה הכל, אני אעזור בכל נושא, אבל שתדעו לכם שזה ענין פוליטי. זאת אומרת במהותו הענין פוליטי גם מבחינתי. אני מקווה שאני אומר דברים ברורים, לא הבנת אותי?

ש: הוא התכוון

ת: שאנחנו יותר מאוחר הסורים נתמוך בו בגלל שהוא עוזר לנו, זה הענין פה.

ש: אני לא כל כך הבנתי למה הוא מתכוון אליך, כי אתה הרי איש ליכוד.

ת: אז זהו, בגלל זה הוא מתכוון אלי כי הוא ידע שאני איש ליכוד. האחרים, תוסיה-כהן אני לא יודע אם הוא ידע מיהו אבל משה ששון ברור שהוא ידע. מנחם ידיד נדמה לי פרש מהפוליטיקה כך שהוא לא עסק בפוליטיקה.

ש: הוא בכלל בא מכיוון הליכוד ... אצ"ל.

ת: כן, נכון. לכן אולי חשבתי שהוא כיוון אלי את הדברים. לא יודע. זה קצת הרתיע אותי ואני לא אהבתי את העניין הזה. אבל מבחינתי זה לא היה משנה, מה זה משנה. אני יכולתי לעזור לו גם או להתחייב לפחות לעזור לו.

ש: מה שאני מבין ממך זה שאתה שומע משמעון שטרית שהיה שר הדתות שהוא מצפה שהתמיכה שלו במאבק למען יהודי סוריה תתוגמל מבחינה פוליטית ...

ת: כן, כן.

ש: הוא אמר את זה בפירוש?

ת: כמעט. כן. האמת היא שזה הדבר וזה מציק לי לפעמים. אבל אני לא רוצה להשמיץ אותו ואני בטוח שאם זה יעלה באיזושהי צורה הוא יכחיש ולא יודע מה. תעזוב, זה גם לא חשוב. זה באמת לא חשוב.

ש: אבל זיהית את המגמה הזו?

ת: זה בודאי. לכן האמת שנרתעתי מלהיפגש עם האנשים האלה. מה שהגדיש את הסאה זו היתה הפגישה האחרונה

ש: מתי?

ת: את התאריך אני לא זוכר, אבל בתקופה הזאת של החמישה חודשים שאני אומר לך שלקחתי פעילות ש: '97 ...

ת: כן.

ש: בכל אופן אחרי שהקימו את ההתאחדות?

ת: כן, בודאי.

ש: חצי שנה אחרי שהקימו אותה?

ת: נכון. היתה הצעה שאנחנו נשלח משלחת פה מישראל לקונגרס האמריקני ושם אולי נפעיל לחצים. מה עוד שיש קהילה עשירה מאוד בניו-יורק, יהודית, לא רק בניו-יורק. יש בברזיל, בונצואלה, בדרום אמריקה. צריך לרתום גם אותם כדי לפעול. אני שמתי לב למאבקים מי ילך ומי ייבחר ומי יהיה זה וזה. זה כאילו שיש מתנה שהולכת להינתן לאיזה שהוא מישור. האמת היא שאם היו מציעים שאני אלך, אני לא הייתי יכול ללכת משום שהפרנסה שלי קודמת. אני לא היתה לי אפשרות ללכת גם אם היו מממנים לי את הנסיעה אני לא הייתי הולך. אני צריך לפרנס משפחה פה, אני לא בדיוק העשיר הגדול. היום ברוך השם המצב הרבה יותר טוב. אבל לא, אז היה על הפנים. וראיתי את המאבקים וכמעט קללות וזה. אמרתי לעצמי

ש: כדי לקבל את הנסיעה הזו.

ת: כן, כדי להצטרף למשלחת הזאת. אמרתי אני בחוץ. לא אמרתי את זה בגלוי, אבל למעשה אני כבר נסוגתי ויותר מאוחר קיבלתי מידע גם, יוסף קלאש היה אוהב לעדכן אותי מדי פעם, שלמעשה אנחנו

הצלחנו בלי לעשות הרבה רעש יותר ממה שצריך עם יהדות סוריה בחו"ל, כלומר בניו-יורק. התחילו להגיע טפטופים ואני פגשתי כמה כאלה גם עולים חדשים ונוכחתי לדעת שהרוב המכריע של יהדות סוריה כן כאן.

ש: הבנתי. עכשיו יש לי עוד שתי שאלות אחרונות. אחת היא – קודם הזכרת שיש כאן עוד משפחה אחת מקמישלי בקרית גת.

ת: נכון. אחת לרפואה.

ש: של אותו עורך דין?

ת: לא. עורך הדין הזה שהוא ירושלמי

ש: אהה, הבנתי.

ת: והוא מגיע לכאן. אני חושב שעכשיו כבר לא

ש: אמרת שהוא קמישלי במוצאו.

ת: הוא קמישלי אבל ירושלמי.

ש: אבל ירושלמי, אה, בסדר או קיי.

ת: אבל ישנה משפחה, בצלאל, זה מה שאמרתי לך. ישנו ... גר פה, הוא בן הדוד שלי. זאת אומרת אבא שלו ואבא שלי בני דודים.

ש: הוא כאן ותיק?

ת: כן, הוא ותיק פה, כן, מקרית גת. אחד הותיקים ...

ש: קודם איפה הוא גר?

ת: נדמה לי שהוא גר ברעננה או משהו כזה.

ש: לא בשכונה שאתה גר ...

ת: לא. אשתו בטוח גרה בשכונה שאני גרתי ברעננה.

ש: הבנתי. או קיי. שאלה אחרונה לגבי העליה האחרונה. אני הבנתי שאתה פרשת מפעילות במסגרת ההתאחדות. אבל לאחר מכן, כשהגיעו עולים חדשים, הגיעו גם מקמישלי, לירושלים, לקרית אתא, היתה לך נגיעה או עזרה בצד הזה של קליטה או הנחיות או משהו.

ת: את הבעיה אני מזכיר היום. לא, אני רק ראיתי, ברכתי, קיבלתי אותם, שמחתי לראות אותם.

ש: ביקרת אותם?

ת: כן, לא יותר מזה.

ש: איפה?

ת: בקרית אתא פגשתי אנשים. לא בדיוק הלכתי לבקר אותם בבתים, אבל פגשתי, ברכתי. לא משהו במיוחד שהלכתי לבקר וכאלה.

ש: ... אבל מבחינת

ת: לא, לא, אני

ש: אבל ההתרשמות שלך מהשיחות האלה, מה היתה? איך הם מרגישים? אולי לך הם יכולים לספר מה שהם לא יגידו למישהו אחר, לאיזה פקיד סוכנות או פקיד קליטה? איך הם הרגישו שקולטים אותם?

ת: בלשון המעטה לא כל כך אוהבים את זה.

ש: מה זאת אומרת? לא הבנתי את

ת: בלשון המעטה אני אומר לא אוהבים את הקליטה כאן. כי לדעתם, כמו שאני לא נקלטתי כאן, לא היה מי שיקלוט ומי שיכוון, שום כלום. אבל פה היו מתייחסים אליהם וקולטים אותם. לא זה שלא. יש איזה שהוא משהו שנעשה. אני האמת שלא מתעניין ולא התעניינתי במיוחד איך הם נקלטים. זה עובר דרך אגב. אבל הם מדברים בצורה הייתי אומר אפילו מעליבה לישראלים. אלה הישראלים, מה שאנחנו חשבנו שהם לא, שהם כאלה גיבורים ... אז אוי ואבוי לישראלים, הם אנשים טפשים, הם מתנהגים בהתנשאות, הישראלים. הישראלים הקולטים הם מתנשאים וטפשים ובורים. זה משהו. זה פחות או יותר, אבל לא שיחה לעומק, לקחת ולהתמקד בנושא הקליטה שלהם וכאלה.

ש: אתה יודע על עוד ישובים שבהם יש גרעינים של קמישלים?

ת: כן. רצית לדעת ריכוזים אחרים של

ש: כן, במקומות אחרים. אם הזכרת למשל יהוד שלא ידעתי, פה בקרית גת שתי משפחות. איפה עוד, אתה יודע?

ת: יש בגילה, אני אמרתי לך את זה ...

ש: בירושלים, בסדר.

ת: גילה ירושלים אמרנו. רעננה, קרית אתא, אלרואי. אבל אלה ותיקים.

ש: קרית חרושת? שזה ליד

ת: לא יודע.

ש: אה, אתה לא יודע, או.קיי.

ת: מה עוד? בטבעון נדמה לי יש.

ש: בקרית חרושת, לזה התכוונתי. אתה יודע שהם נמצאים בטבעון, כפי שאתה קורא לזה.

ת: כן.

ש: מה אתה יודע עליהם? שהם מה?

ת: לא יודע. יש שם יהודים מקמישלי שגרים בטבעון. לא יותר מזה. אני יודע שעכשיו יש הרבה בבת ים.

ש: בת ים גם כן?

ת: כן.

ש: מהעליה האחרונה?

ת: מהעליה האחרונה. אבל הקמישלים ברובם מהעליה האחרונה התרכזו בירושלים ובסביבתה. לא במקום אחר. אבל חלבים ודמשקאים יש בבת ים ובאזור תל אביב.

ש: אתה רוצה משהו לסיכום ככה במילים או במשפטים אחרונים ככה לסכם את הענין, להגיד משהו? בענין קליטה, משהו שקשור אליך אישית, כללית?

ת: אני רוצה להקריא לך שיחה של ראיון שערכתי בעיתון מקומי שהעיתונאי כתב, וזה אולי

ש: מקומי בקרית גת?

ת: בקרית גת. קוראים לעיתון הזה "סקופ". אולי זה הדבר שיכול לסכם את השיחה שלנו.

ש: רק תזכיר מאיזה תאריך הכתבה הזו. אני רואה כאן שאתה אירגנת גם ספר או חוברת על הפעילות הציבורית שלך מתאריך 10 באוקטובר 1987.

ת: אמת.

ש: ויש כאן עוד קטעי עיתונות, גם ביחס לקמישלים וגם ביחס לענין האישי שלך במסגרת העיר פה בקרית גת.

ת: וגם בדברים אחרים. בראיון העיתונאי שנתתי לעיתון "סקופ" המקומי שיוצא באשקלון, קרית גת, קרית מלאכי, נתיבות, אופקים, מושבים וקיבוצים באזור מתאריך 9/11/90.

ש: מגליון 127, אני רואה.

ת: גליון מספר 127. הכותרת הראשית אומרת "ברחתי מסוריה" וכותרת המשנה "כשם שהוציאו את יהדות ברית המועצות ואתיופיה, אפשר להוציא גם את יהדות סוריה". חבל שהם נשארו עד שנת '90.

ש: היה אפשר לדעתך להוציא אותם קודם?

ת: הרבה הרבה לפני. הרבה לפני כן.

ש: איך?

ת: לא, לא נגיד איך.

ש: אתה מדבר על דרכי בריחה?

ת: אפשר הכל היה אפשר. רק צריך היה רצון.

ש: ולהקדיש את האמצעים הכספיים לענין הזה.

ת: בודאי.

ש: עכשיו אנחנו כאן ממשיכים במשהו ביחס לתרומות של ספרא.

ת: לא, לא ספרא. אני אספר לך משהו אחר. בזכותו של משה ששון יצא לי פעם אחת להיפגש עם אחד היהודים, יהודי סורי, באיזה בית מלון נדמה לי מלון היאט בירושלים. הפגישה אורגנה על ידי משה ששון ואני אומר שאני מודה לו שהצלחתי לפגוש אחד כזה.

ש: מי זה היה?

ת: אני תיכף אגיד לך. הגענו לבית המלון שם והופיע בחור עם ג'ינס לבוש בצורה מאוד פשוטה. מסתבר שהוא מליונר לא קטן. יהודי ממוצא חלבי, ממוצא סורי. קוראים לו סטיב. את השם הזה אני שמעתי עוד בהיותי בסוריה. היה מוזר שהוא היה צעיר ולא כמו שדמיינתי אותו לעצמי כשאני ...

ש: הוא הבן של מישהו, נכון?

ת: יכול להיות זה הבן או הנכד

ש: אתה מדבר על סטיב שלום?

ת: בדיוק. איך הכרת אותו? איך יצא לך להכיר?

ש: מה אתה באמת, ספר לי על

ת: האיש הזה, אנחנו נפגשנו איתו במלון היאט.

ש: מתי? באיזה שנה?

ת: אני מדבר על שנת '90, '91. כן, זו התקופה. תוך כדי זה אני ביקשתי ממנו משהו. הוא דיבר אגב רק אנגלית וקצת ערבית סורית. הוא לא ידע ערבית מצוין, ידע ככה. אמרתי לו – אולי אתה תוכל לעזור לנו לקרית גת – כי הוא סיפר לנו אז ובאמת אני חושב שזאת ידיעה חדשותית מעולה, הוא סיפר שהוא השקיע שם נדמה לי חמישים מליון דולר, השקיע בסוריה, כדי שיאפשרו עלייתם של היהודים מסוריה.

ש: כמה? חמישים?

ת: חמישים מליון דולר.

ש: חמישים מליון דולר? הוא אמר לך שהוא

ת: הוא אמר לנו, לא לי, בישיבה

ש: באותה פגישה.

ת: באותה פגישה, שהוא השקיע שם בסוריה כדי שיתנו ליהודים לעלות.

ש: חמישים מליון דולר?

ת: כן, חמישים מליון דולר.

ש: למי הוא נתן את זה?

ת: הוא לא נתן, הוא השקיע שם בסוריה, במפעלים או משהו, אני יודע, באילו שהם עסקים. אני באמת לא נכנסתי לפרטי הפרטים כי הוא סיפר את זה עם חיוך וכדרך אגב ואני האמנתי לכל מילה שנאמרה שם. לכן אמרתי לו, וזה היה חשוב לי מבחינתי, שאני גרתי בקרית גת, עיירת פיתוח. אמרתי לו – תשמע, אם אתה יכול להשקיע סכום כזה בסוריה, ריבוננו של עולם, עשרה אחוז ממנו אם אתה משקיע אצלנו בקרית גת, תוכל לפתור לנו את בעית האבטלה.

ש: כן.

ת: האמת שהיהודי הטוב הזה הוציא כרטיס ביקור שלו ואמר – תתקשר אלי. אני פניתי פה לסגן ראש העיר בזמנו, ממלא המקום, וסיפרתי לו את זה. הוא לקח את הכרטיס והדבר הזה לא יודע איפה זה נסגר. ש: מה שאני הבנתי ממך שאותה השקעה של חמישים מליון דולר בסוריה בעצם נועדה כדי לשחד את השלטונות שיאפשרו

ת: המילה הזאת לשחד אני לא אומר. אולי לדרבן את השלטון הסורי לשחרר את מי שרוצה לצאת מסוריה כדי שיוכל ...

ש: אז הוא נתן מה שנקרא השקיע במפעלים או כל מיני דברים כאלה.

ת: במפעלים, נכון.

ש: בעסקים.

ת: בעסקים, בדיוק. הוא ממוצא סורי, והוא כסורי בן דת משה הלך להשקיע בסוריה כדי לעזור למי שרוצה לעזוב את סוריה מטעמים שלו, גם מטעמים רפואיים וגם מטעמים אחרים, יוכל לעזוב את סוריה.

ש: הוא דיבר על תרומה ממשית להתאחדות כדי לעזור לעולים?

ת: זה אני לא שמעתי ממנו. אני שמעתי ממנו את הדבר הזה והוא אמר שהוא יתמוך בנו במידת הצורך כמה שאנחנו נזדקק. אני לא יודע אם הוא תרם כספית כי ניתקתי מגע בתקופה קצרה מאוד.

ש: הבנתי. מר שמעוני יוסף, אני רוצה להודות לך על הראיון הממושך והמענין והפורה מבחינתי. תבוא עליך הברכה ותודה רבה.

ת: תודה גם לך.